

Antoni Jackowski

Uniwersytet Jagielloński

Instytut Geograficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego i początki planowania przestrzennego oraz regionalnego w Krakowie (do 1945 r.)

Wstęp

Początki planowania przestrzennego i regionalnego na ziemiach polskich są bardzo ściśle powiązane z Krakowem. Sprzyjało temu różnorodne środowisko intelektualne związane z Uniwersytetem Jagiellońskim. Możliwość częstego i bezpośredniego kontaktu z atrakcyjnymi obszarami o niepowtarzalnej wartości przyrodniczej i kulturowej sprzyjała poznawaniu tych terenów. Powoli zaczęła dojrzywać idea zabezpieczenia najcenniejszych fragmentów przyrody i dorobku kulturowego przed nadmierną, niekontrolowaną ingerencją człowieka.

Pierwsze kroki w tym zakresie zaczęto podejmować już pod koniec XIX w., głównie dzięki działaniom Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności oraz Towarzystwa Tatrzańskiego. Inicjatorami byli profesorowie Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wysuwając idee zmierzające do ochrony tatrzańskiej przyrody, równocześnie wskazywali na konieczność racjonalnego zagospodarowania Tatr, które zaczęły cieszyć się coraz większym zainteresowaniem mieszkańców z różnych zakątków ziem Rzeczypospolitej i Europy. Wśród tej grupy inicjatywnej ważną rolę odegrał E. A. Janota, który w 1860 r. uzyskał na Uniwersytecie doktorat z zakresu geografii.

Początki

W pierwszym okresie studia z omawianej dziedziny koncentrowały się wokół Zakopanego, które z małej wioski góralskiej bardzo szybko zaczęło przekształcać się w znaną stację klimatyczną i zdrojowisko. Ponieważ podobne zjawisko obserwowano – choć nie w takim natężeniu – w wielu innych tego typu miejscowościach, podjęto próbę unormowania tej sytuacji. Służyć temu miała ustawa „*urządzająca stosunki zdrojowisk i uzdrowisk w Królestwie Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim*”, która ukazała się 4 listopada 1891 r.¹ W tym samym mniej więcej czasie Wydział Krajowy Sejmu Galicyjskiego² zwołał tzw. Ankiety³, poświęconą pracom regulacyjnym Zakopanego. Większość uczestników stanowili działacze Towarzystwa Tatrzańskiego, delegaci władz powiatowych, gminy zakopiańskiej i stacji klimatycznej. Przedstawiciele Wydziału Krajowego zaprezentowali projekt regulacji miejscowości⁴. Niestety, już pod koniec 1894 r. okazało się, że projekt nie może zostać zrealizowany, głównie ze względów finansowych, a także wobec trudności stawianych ze strony właścicieli gruntów⁵. Tymczasem miejscowość rozwijała się w sposób w zasadzie niekontrolowany. Przyjazdy gości nasiliły się po doprowadzeniu do Zakopanego w 1899 r. linii kolejowej. Zaczęto wywierać coraz większe naciski na władze w sprawie uregulowania szeroko pojętej polityki przestrzennej i poprawy warunków sanitarnych. Nową inicjatywę w tym zakresie wysunął w 1897 r. T. Janiszewski, lekarz stacji klimatycznej w latach 1896–1902. Przedstawił on projekt planu regulacyjnego, uwzględniający perspektywę 30–40 lat. Wydział Krajowy opracował część tej koncepcji, którą w 1902 r. zatwierdziła Rada gminna⁶. Później konferencje takie organizowano jeszcze w latach: 1907, 1908, 1909 i 1912.

Ważną rolę odegrało zwłaszcza ostatnie zgromadzenie, na którym uchwalono opracowanie planu rozwoju Zakopanego, a jego wykonanie zlecono M. Orłowiczowi⁷. Plan ten wyznaczał główne kierunki rozwoju Zakopanego i określał jego podstawowe funkcje wraz z konkretnymi propozycjami ich lokalizacji.

¹ Zob. m.in. *Krynica* 1892, 8, 3, s. 17–18.

² Wydział Krajowy był organem wykonawczym Sejmu Krajowego. Przygotowywał projekty ustaw sejmowych, reprezentował kraj przed rządem austriackim, zajmował się polityką zagraniczną oraz sprawował kontrolę nad samorządem terytorialnym. Siedzibą Sejmu Krajowego, który działał w latach 1861–1918, był Lwów. Z urzędu wchodził do niego m. in. rektorzy uniwersytetów w Krakowie i we Lwowie oraz rektor Politechniki Lwowskiej.

³ W ówczesnym pojęciu „Ankieta” oznaczała m. in. zebranie rzeczoznawców.

⁴ Zob. m.in.: *Regulacja Zakopanego*, 1894, „*Goniec Tatrzański*” nr 1, dod. 1, s. 3; *Sprawa Regulacji Zakopanego*, 1899, „*Przegląd Zakopiański*” nr 1 s. 2–3, nr 2 s. 3–4, nr 3 s. 4–5.

⁵ S. Źychoń, 1991, *Rozwój przestrzenny i budownictwo*, [w:] R. Dutkova (red.), *Zakopane, czterysta lat dziejów*, 1, Kraków, s. 433.

⁶ S. Źychoń, *Rozwój przestrzenny...*, dz. cyt., s. 436–437.

⁷ M. Orłowicz, 1913, *Plan rozwoju Zakopanego*, Lwów.

zacji w terenie. W koncepcji M. Orłowicza wyraźnie dają się zauważyć wpływy E. Howarda, twórcy idei miast-ogrodów. W oparciu o propozycje M. Orłowicza Wydział Powiatowy w Nowym Targu rozpiisał w 1914 r. konkurs na plan regulacyjny Zakopanego. Niestety, wybuch wojny sprawił, że projekt taki nigdy nie powstał⁸. Natomiast wiele myśli zawartych w materiałach z Ankiety z 1912 r. można odnaleźć w dokumentacji kolejnego takiego zgromadzenia, które odbyło się w 1919 r. z inicjatywy Ministerstwa Robót Publicznych oraz Ministerstwa Zdrowia Publicznego⁹. W porównaniu z ankietą z 1912 r. obecna miała szerszy zakres merytoryczny i przestrzenny. Głównymi referentami byli M. Orłowicz oraz urbanista R. Feliński. To właśnie on był pierwszym planistą, który przedstawił ideę deglomeracji Zakopanego. W oparciu o tę dokumentację Ministerstwo Robót Publicznych rozpiisało w 1922 r. konkurs na plan regulacyjny Zakopanego. Konkurs wygrał K. Stryjeński i jemu też powierzono realizację planu.

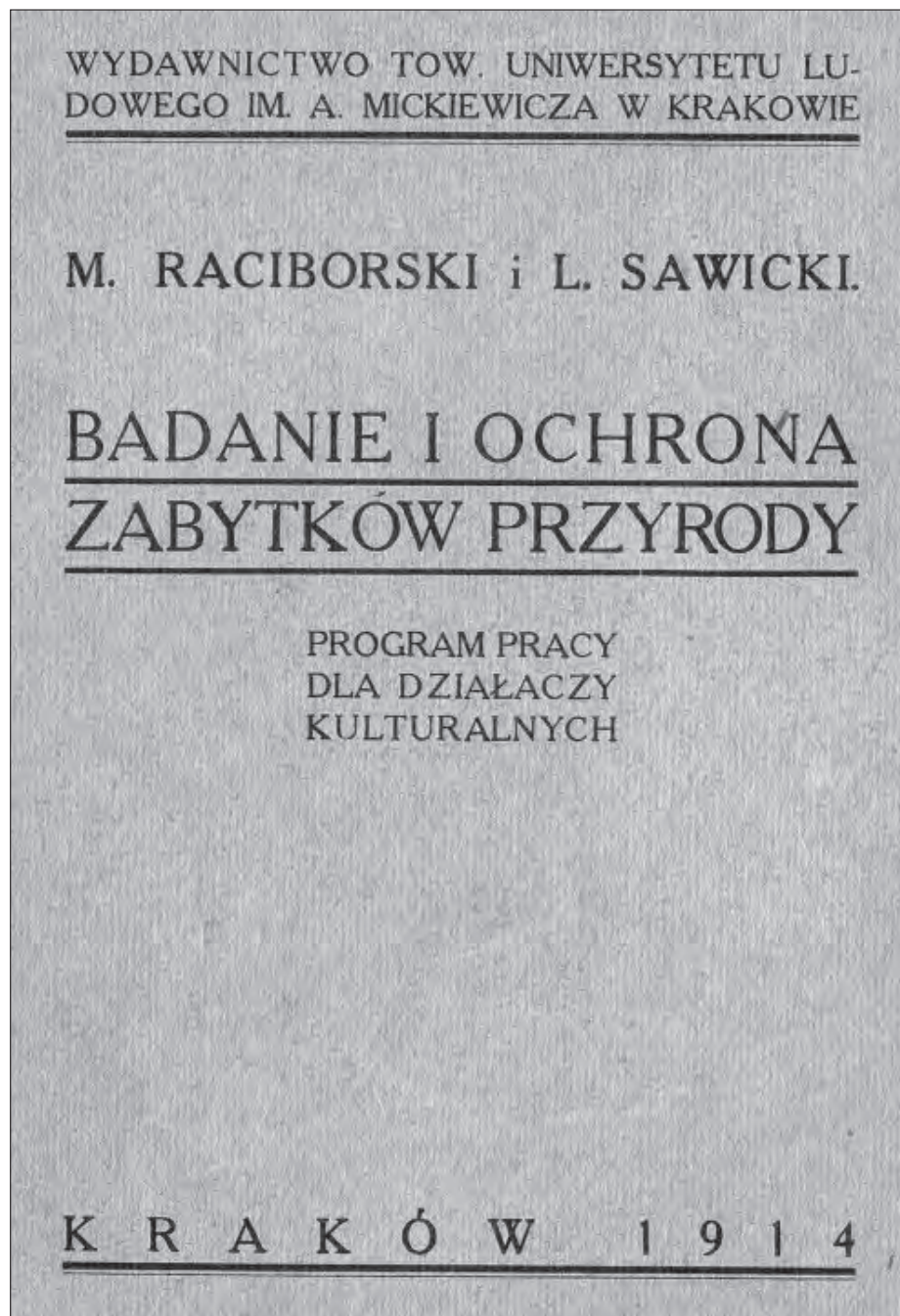
W 1929 r. odbyła się trzecia Ankieta w sprawie rozwoju Zakopanego i Podhala. Objęła ona obszar całego powiatu nowotarskiego¹⁰. Program konferencji był szeroki, a w większości referatów postulowano konieczność właściwego i planowego zagospodarowania tego terenu.

Trudno dokładnie ustalić udział geografów w omówionych powyżej przedsięwzięciach. Początki tych działań przypadają na przełom XIX i XX w., kiedy to geografia krakowska była bardzo skromna pod względem kadrowym, a główna uwaga pracowników Uniwersytetu była skierowana przede wszystkim na sprawy dydaktyczne i organizacyjne. Można więc przypuszczać, że geografowie stanowili minimalny odsetek uczestników Ankiety. Natomiast na pewno wszyscy polscy geografowie czuli się godnie reprezentowani na tych zgromadzeniach przez M. Orłowicza (1881–1959), wybitnego działacza turystycznego i krajoznawczego, autora ponad stu przewodników, wykorzystywanych do dziś. Z wykształcenia był prawnikiem i historykiem sztuki. Podczas studiów, które odbywał w latach 1899–1905, uczęszczał na wykłady z geografii, prowadzone przez E. Romera w Uniwersytecie Lwowskim. Był częstym gościem tego uczonego, konsultując z nim m.in. politykę wydawniczą i przestrzenną związaną z turystyką. Kilkakrotnie przebywał dłużej w Krakowie, zaliczając tu głównie przedmioty prawnicze oraz filozofię. Jego biografowie sugerują, że podczas tych odwiedzin najprawdopodobniej wizytował również wykłady geografii, prowadzone przez F. Czerny-Schwarzenberga. Z plecakiem przewędrował nie-

⁸ S. Żychoń, *Rozwój przestrzenny...*, dz. cyt., s. 455–456.

⁹ M. Orłowicz, 1920, *Plan rozwoju Zakopanego i innych polskich letnisk podtatrzańskich. Protokół ankiety odbytej w Zakopanem w dniach 22, 23 i 24 listopada 1919 z inicjatywy Ministerstwa Robót Publicznych i Ministerstwa Zdrowia Publicznego*, Warszawa.

¹⁰ S. Lenartowicz, M. Orłowicz, 1930, *Sprawy Tatr, rozwój Podhala i Zakopanego. (Ochrona przyrody i turystyka, sprawy komunikacyjne, szkolne, postulaty kulturalne, plan rozwoju Zakopanego i innych letnisk i uzdrowisk w powiecie nowotarskim). Protokół ankiety odbytej w Zakopanem z inicjatywy Ministerstwa Robót Publicznych w dniach 8, 9 i 10 marca 1929 roku*, Warszawa.



Ryc. 1. Strona tytułowa pracy M. Raciborskiego oraz L. Sawickiego *Badanie i ochrona zabytków przyrody. Program pracy dla działaczy kulturalnych*, Kraków, 1914 r.

mal całą Polskę. Już w latach trzydziestych XX w. został uznany za „polskiego geografa”. W latach międzywojennych utrzymywał bliskie kontakty z Instytutem Geograficznym UJ.

Nie należy jednak sądzić, że geografowie uniwersyteccy byli w tym okresie zupełnie bierni i nie dostrzegali rangi omawianego problemu. Pewne myśli możemy odnaleźć choćby w pracy J. Smoleńskiego *Krajobraz Polski* (Warszawa 1912) oraz w studium Ludomira Sawickiego *Badania i ochrona zabytków przyrody* (1914) (ryc. 1) czy *Przestrzeń życiowa (ekumena) na ziemiach polskich. Szkic antropogeograficzny* (Kraków 1916). Jednak apogeum działalności i osiągnięć geografów w tej dziedzinie przypada dopiero na lata 30. ubiegłego wieku.

Organizacja planowania w regionie krakowskim

O kierunkach polityki planistycznej w latach 20. i 30. XX w. nadal dyskutowano głównie podczas zwoływanych przez władze specjalnych zgromadzeń. Dotychczasowe Ankiety zastąpiły coroczne Zjazdy Karpackie. Odegrały one istotną rolę w rozwoju zagospodarowania obszarów górskich. Odbływały się kolejno: w Warszawie (1933), Jaremczu (1934), Wiśle (1935), Krynicy i Sanoku (1936), Wiśle (1937) i Nowym Sączu (1938). Organizatorami byli kolejno: Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji (M. Orłowicz) oraz Związek Ziem Górskich. W Zjazdach tych aktywnie uczestniczył S. Leszczycki, który prezentował swoje przemyślenia związane z szeroko pojętą turystyką karpacką¹¹. Stopniowo w prace tych Zjazdów angażował się J. Smoleński.

Koniec lat 20. XX w. przyniósł wyraźne ożywienie działalności zmierzającej do wypracowania pewnych struktur organizacyjnych, ułatwiających prowadzenie odpowiedniej polityki związanej z planowaniem przestrzennym i regionalnym. Zaczęły powstawać pierwsze w Polsce placówki, których celem było opracowanie planów regionalnych: Warszawy (1930), Łodzi (1931), Poznania (1933), Zagłębia Górniczo-Hutniczego (1934), Podhala i Beskidu Zachodniego (1934), Huculszczyzny (1934), Wybrzeża Morskiego (1931)¹². Pojawiły się próby stworzenia teoretycznych i praktycznych podstaw tej działalności. Pierwsze placówki planistyczne miały dość ograniczoną możliwość realizacji opracowywanych planów, głównie ze względu na brak przepisów prawnych, nakazujących wła-

¹¹ Zob. m.in.: A. Jackowski, D. Ptaszycka-Jackowska, 1970, *Przegląd ważniejszych pozycji polskiej literatury turystycznej do roku 1939 na tle rozwoju organizacji turystyki i badań naukowych z zakresu turystyki*, [w:] A. Jackowski, D. Ptaszycka-Jackowska, *Polska literatura turystyczna 1945-1968. Bibliografia adnotowana wybranych pozycji dla celów dydaktyczno-szkoleniowych*, Warszawa, s. 30-31.

¹² L. T. Dąbrowski, 1977, *Projektowanie regionalne. Regionalne plany zagospodarowania przestrzennego*, Warszawa, s. 14; A. Odlanicka-Poczobutt, M. Odlanicki-Poczobutt, 1988, *Wkład Jerzego Smoleńskiego do rozwoju planowania przestrzennego w regionie krakowskim*. - Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, Seria II, 1, s. 56.

dzom lokalnym czy mieszkańcom respektowania zawartych w planie zasad gospodarowania przestrzenią. Przez długi czas obowiązywało Rozporządzenie Prezydenta RP z 16 lutego 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli. Przewidywało ono sporządzanie planów zabudowania osiedli, ale ze względu na bardzo nieprecyzyjne zapisy działalność planistyczna siłą rzeczy musiała być ograniczona. Natomiast niewątpliwą zaletą tego aktu prawnego było ujednoczenie w skali kraju dotychczasowych przepisów prawnych, bowiem tereny byłych zaborów posiadały odrębne ustawodawstwo w tej dziedzinie. Radykalną poprawę sytuacji przyniosła dopiero ustawa o prawie budowlanym z 14 lipca 1936 r. Wprowadziła ona po raz pierwszy do ustawodawstwa polskiego pojęcie „regionalnego planu zabudowania”. Na podstawie tej ustawy powołano do życia 11 placówek planowania regionalnego, obejmujących swym zasięgiem 51% powierzchni kraju (ryc. 2). Nowelizacji ustawy towarzyszyło powstanie Studium Planowania Ogólnokrajowego, usytuowanego przy gabinecie wicepremiera i ministra skarbu E. Kwiatkowskiego.

Dodajmy też, że w 1936 r. w Warszawie powstał Związek Ziem Górskich, przy którym utworzono Biuro Planowania Regionalnego Ziem Górskich.

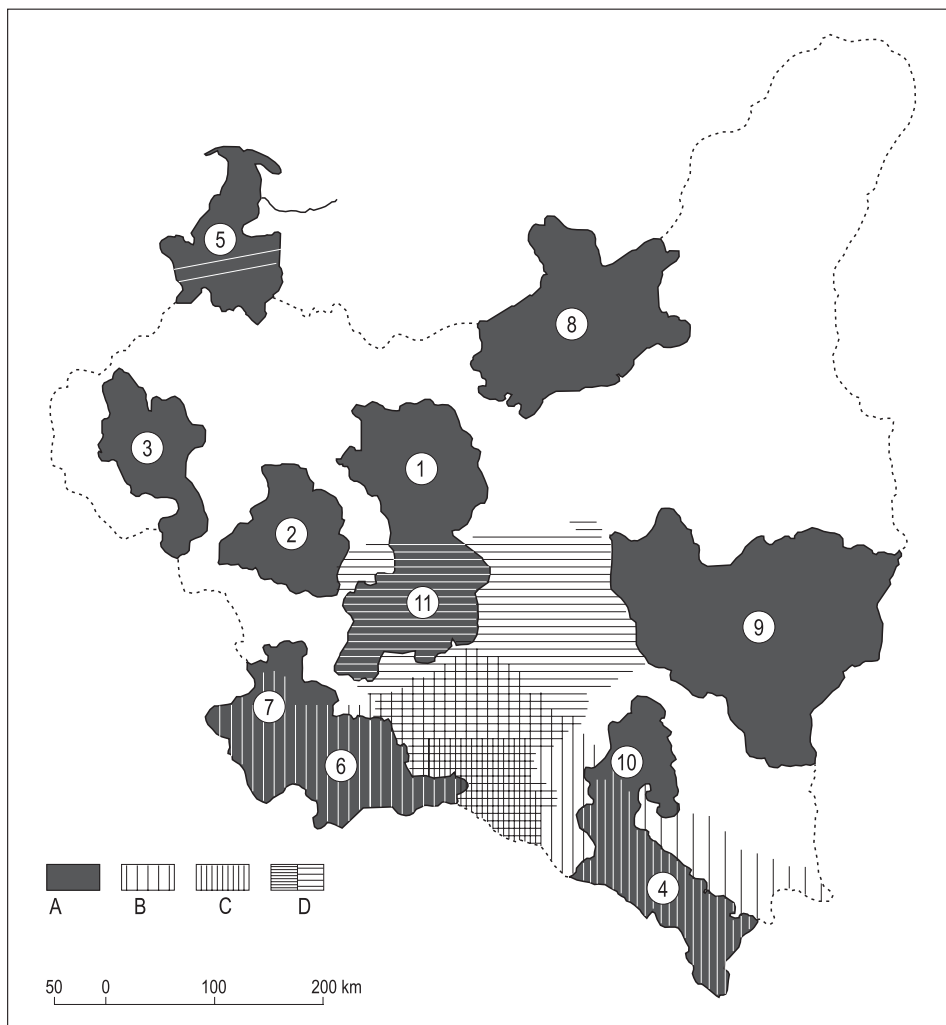
Niestety, żaden projekt planu regionalnego nie został zrealizowany. Za najwybitniejsze osiągnięcia z tego okresu uważa się opracowania planistyczne dotyczące Warszawy Funkcjonalnej, Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz Podhala¹³.

W Krakowie sprawa zorganizowanego działania w zakresie planowania regionalnego zakończyła się już w 1928 r., kiedy to z inicjatywy konserwatora wojewódzkiego B. Tretera utworzono „Komisję dla Spraw Regionalnych Podhala”. Składała się ona zaledwie z kilku osób, m. in.: W. Goetla i W. Szafera. Do zadań Komisji należało przede wszystkim przygotowywanie dla wojewody wniosków do zarządzeń dotyczących ochrony zabytków kultury, sztuki i przyrody. Miała dbać o właściwy rozwój Podhala, o jego rozwój społeczny i ekonomiczny, nie naruszający jednak walorów kulturowych i przyrodniczych regionu¹⁴.

2 października 1932 r. Komisja została przekształcona w stały organ doradczy i opiniodawczy wojewody krakowskiego. W jej skład wchodziło już 16 osób. Zakres prac przekształconej Komisji obejmował: ochronę przyrody i zabytków, plan rozbudowy Podhala i Beskidu Zachodniego, budownictwo regionalne, turystykę i uzdrowiska, komunikację. Pod koniec 1933 r. B. Treter oraz S. Leszczycki przedstawili Komisji wniosek dotyczący przystąpienia do prac nad realizacją planu regionalnego szeroko pojętego Podhala. Plan ten miał bowiem obejmować powiaty: biański, żywiecki, wadowicki, myślenicki, limanowski, nowotarski i nowosądecki. Schemat planu naszkicował S. Lesz-

¹³ L. T. Dąbrowski, *Projektowanie regionalne...*, dz. cyt., s. 16–19.

¹⁴ S. Leszczycki, 1988, *Dorobek naukowy Jerzego Smoleńskiego w zakresie geografii człowieka*. – „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, Seria II, 1, s. 51.



Ryc. 2. Tereny objęte planowaniem regionalnym w Polsce w 1938 r.

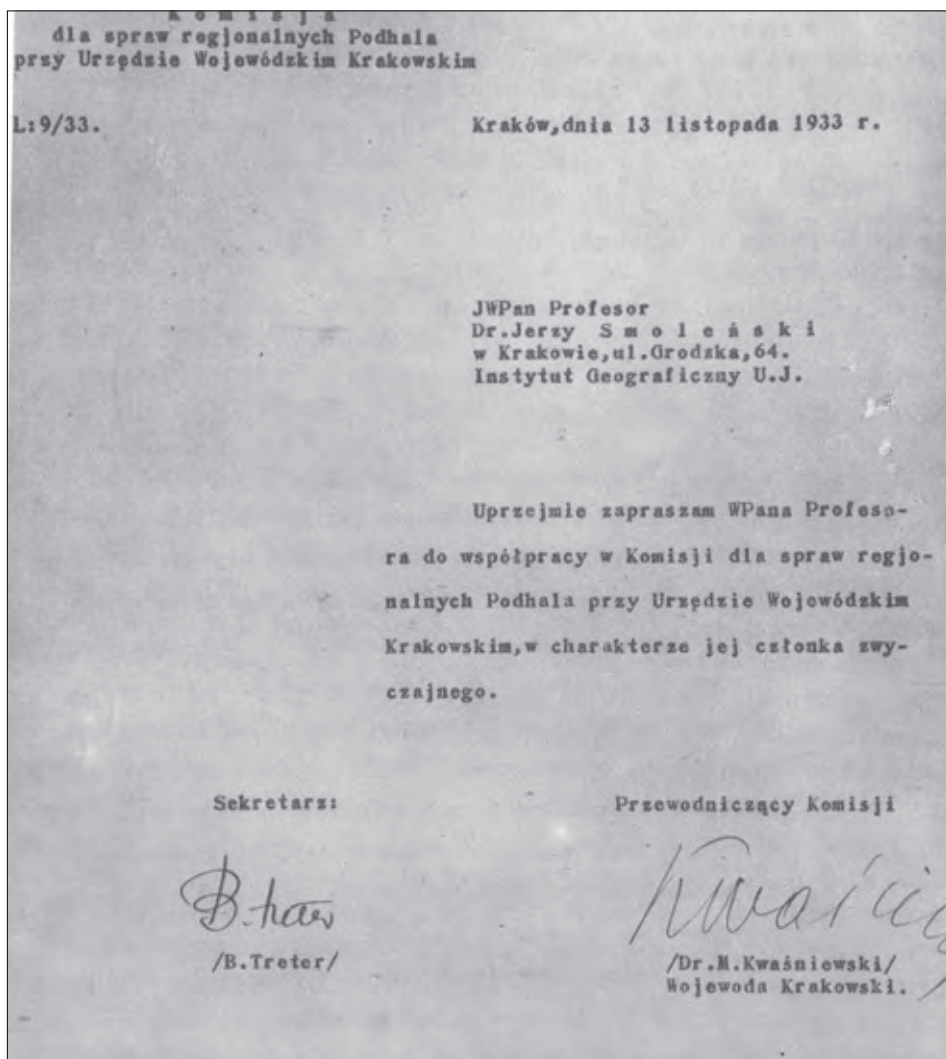
A - okręgi regionalnych planów zabudowania: 1. warszawski; 2. łódzki; 3. poznański; 4. tereny górskie i podgórskie woj. stanisławowskiego; 5. północna część woj. pomorskiego; 6. krakowski; 7. zagłębia górniczo-hutniczego; 8. białostocki; 9. Wołyń; 10. lwowski; 11. kielecko-radomski.

B - przybliżona granica studiów ogólnych; C - przybliżona granica studiów szczegółowych (B i C objęte planowaniem regionalnym Związku Ziemi Górskich); D - przybliżona granica studiów Centralnego Okręgu Przemysłowego.

Źródło: Dąbrowski (1977), s. 17.

czycki. Po dyskusji postanowiono przystąpić do opracowania planu regionalnego, przy czym jako miejsce prac nad planem wybrano Instytut Geograficzny. W związku z tym do składu Komisji włączono J. Smoleńskiego, równocześnie

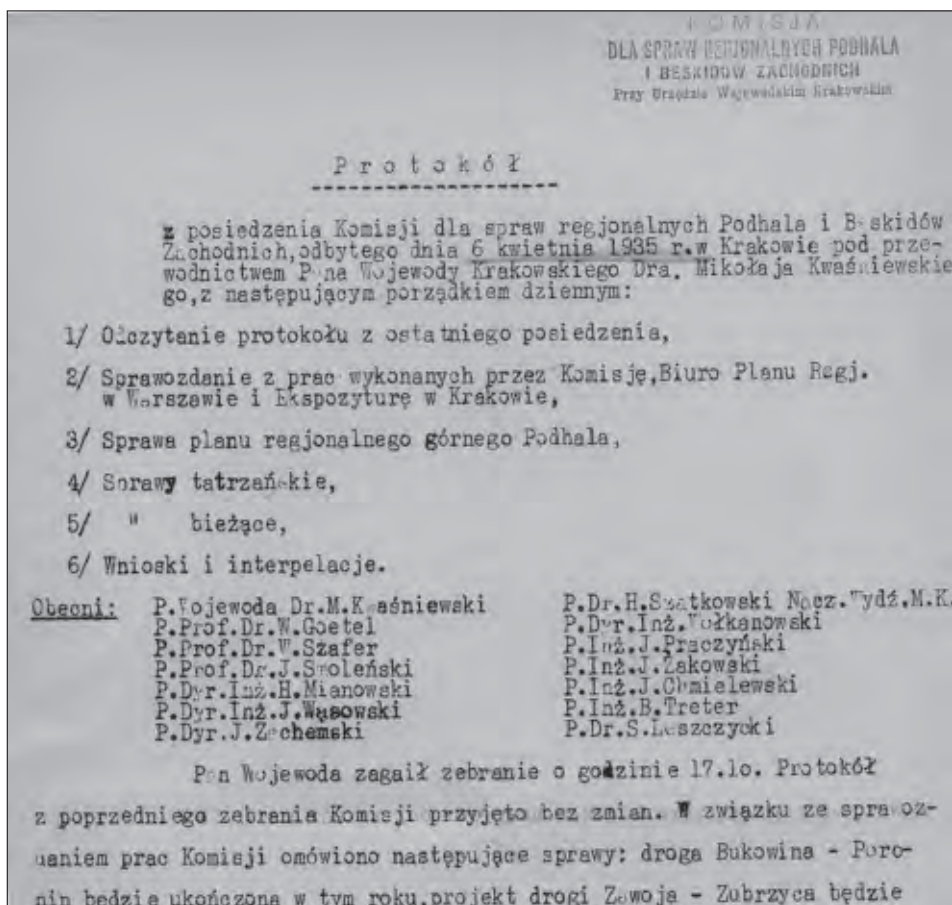
prosząc go o kierowanie pracami nad planem¹⁵. Odpowiednie pismo skierował do J. Smoleńskiego wojewoda krakowski M. Kwaśniewski 13 listopada 1933 r. (ryc. 3). Jedną z pierwszych spraw, które podniósł nowy członek Komisji była nazwa placówki. J. Smoleński zakwestionował słuszność występowania w tytule jedynie Podhala, jako że zakres przestrzenny prac Komisji jest znacznie



Ryc. 3. Pismo wojewody krakowskiego M. Kwaśniewskiego do prof. J. Smoleńskiego z zaproszeniem do prac w Komisji dla Spraw Regionalnych Podhala

Źródło: *Studia i Materiały* (1988).

szerszy. Zaproponował więc, aby w nazwie placówki obok Podhala znalazły się również Beskidy Zachodnie. Wniosek geografa został zaakceptowany¹⁵. Od tej pory nazwa brzmiała „Komisja dla Spraw Regionalnych Podhala i Beskidów Zachodnich” (ryc. 4).



Ryc. 4. Fragment Protokołu z posiedzenia Komisji dla Spraw Regionalnych Podhala i Beskidów Zachodnich w dniu 6 kwietnia 1935 r.

Źródło: Archiwum IGI GP UJ.

¹⁵ „Protokół posiedzenia Komisji dla spraw regionalnych Podhala, odbytego dnia 7-go listopada 1933 r. w Krakowie ...”, s. 5. – Arch. IGI GP UJ.

¹⁶ „Protokół posiedzenia Komisji dla spraw regionalnych Podhala, odbytego w Krakowie dnia 9-go lutego 1934 r. w Krakowie...”, s. 3. – Arch. IGI GP UJ.

W „Programie prac” nad planem przyjęto, że Instytut opracuje podział na jednostki terytorialne według grup górskich oraz według grup letniskowych. „Program” kończy się konkluzją: *„Dla opracowania planu według powyższych wytycznych niezbędne jest zorganizowanie biura opracowania planu w oparciu o Instytut Geograficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego, w którym pracami temi zajmie się głównie dr S. Leszczycki, pod kierownictwem Prof. dr. J. Smoleńskiego. O środki na prace biura należy zwrócić się z prośbą do Funduszu Pracy, który zapewnił w swym budżecie pewne kwoty na plany regulacyjne i regionalne, oraz do innych źródeł”*¹⁷.

Katalog dokonań Instytutu w zakresie opracowanych materiałów wyjściowych do planu był imponujący. Dla całego regionu przygotowano mapy w skali 1: 300 000 dotyczące zagadnień komunikacyjnych, klimatycznych, turystyczno-uzdrowiskowych. Zbierano materiały do projektowanego atlasu turystycznego regionu. Przygotowano rejestr miejscowości wymagających ochrony krajobrazu i planów regulacyjnych. Rozpisano kwestionariusze w sprawie rozwoju ruchu turystycznego, które miały ułatwiać zbieranie danych. Przygotowano prace dotyczące architektury letniskowej (z rozpisaniem konkursów na typy racjonalnego budownictwa turystyczno-uzdrowiskowego). Wszystkie te prace powstały w oparciu o badania terenowe prowadzone pod bezpośrednim kierunkiem S. Leszczyckiego i przy nadzorze merytorycznym J. Smoleńskiego. Uczestniczyli w nich niektórzy pracownicy, ale przede wszystkim studenci. Jak zanotowano w jednym z Protokołów Komisji: *„badania przeprowadzą studenci kończący studia w Instytucie Geograficznym U. J. pod kierunkiem Prof. J. Smoleńskiego”*¹⁸.

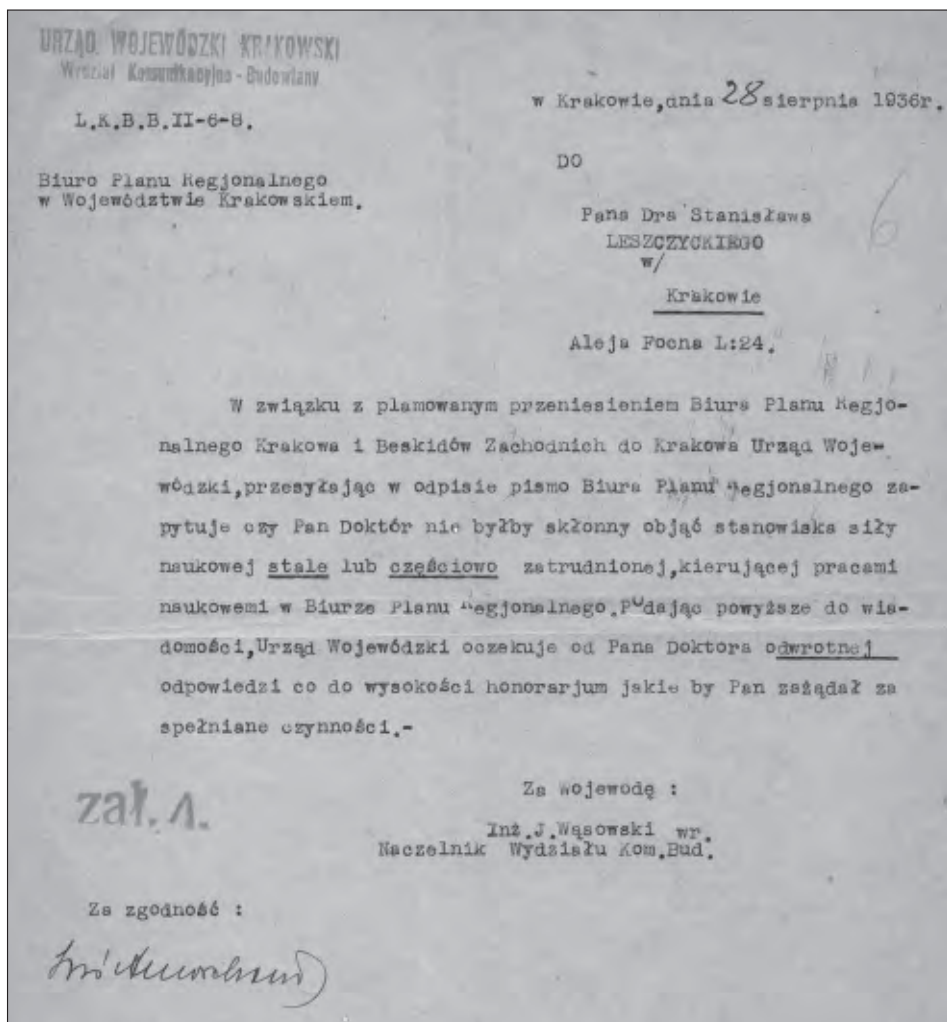
Niezależnie od prac Komisji Towarzystwo Przyjaciół Huculszczyzny w Warszawie utworzyło w 1934 r. – wraz z Biurem Planu Regionalnego Huculszczyzny – Biuro Planu Regionalnego Podhala i Beskidu Zachodniego, zlokalizowane początkowo w stolicy, którego ekspozyturę do spraw studiów naukowych usytuowano w Instytucie Geograficznym UJ. Dzięki zabiegom krakowskich władz wojewódzkich Ministerstwo Spraw Wewnętrznych 8 października 1936 r. wyraziło zgodę na przeniesienie Biura z Warszawy do Krakowa. Istotne znaczenie dla rozwoju studiów regionalnych Biura miały prace wykonane przez geografów pod kierunkiem J. Smoleńskiego¹⁹. Placówka ta miała dość ścisły kontakt z Komisją przy Urzędzie Wojewódzkim (ryc. 5).

W oparciu o znowelizowaną ustawę o prawie budowlanym oraz o odpowiednie zarządzenia Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, we wrześniu 1936 r. Urząd Wojewódzki w Krakowie rozpoczął prace nad organizacją Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego. Została

¹⁷ „Program prac nad Planem Regionalnym Podhala i Beskidów Zachodnich”, 1934, s. 2. – Arch. IGiGP UJ.

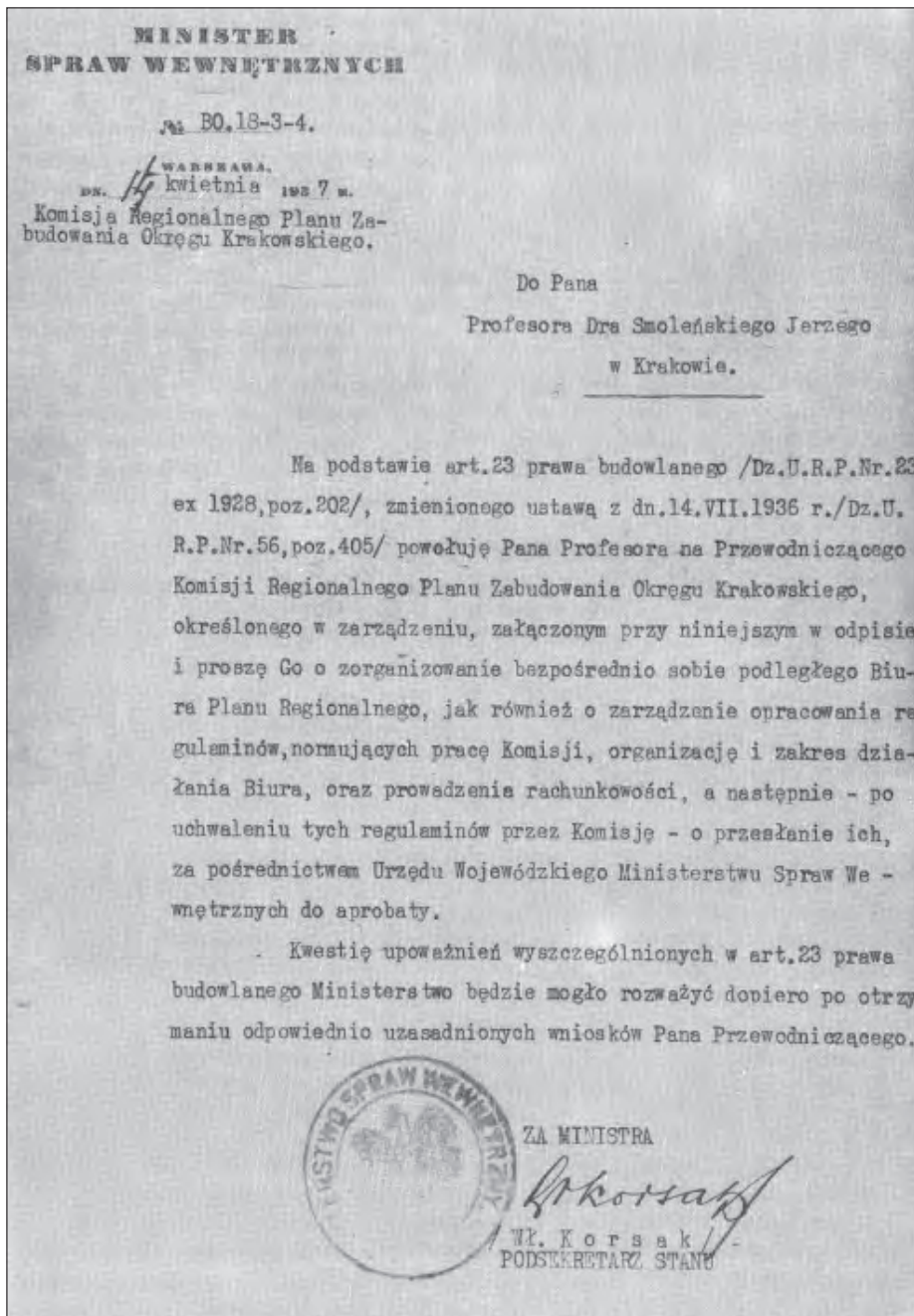
¹⁸ „Protokół posiedzenia Komisji dla spraw regionalnych Podhala i Beskidów Zachodnich, odbytego dnia 28 czerwca 1934 r. w Krakowie...”, s. 2. – Arch. IGiGP UJ.

¹⁹ A. Odlanicka-Poczobutt, M. Odlanicki-Poczobutt, *Wkład Jerzego Smoleńskiego...*, dz. cyt., s. 57.



Ryc. 5. Pismo do S. Leszczyckiego z propozycją zatrudnienia w Biurze Planu Regionalnego, 28 sierpnia 1936 r.
Źródło: Archiwum IGiGP UJ.

ona oficjalnie powołana przez Ministra 14 kwietnia 1937 r. W tym samym dniu nominację na przewodniczącego Komisji otrzymał J. Smoleński (ryc. 6). W jej skład wchodziło 50 osób, a obszar działania obejmował około 11 tys. km². W dniach 22 i 23 czerwca 1937 r. Przewodniczącemu Komisji zostało przekazane dawne Biuro Planu Regionalnego Podhala i Beskidu Zachodniego, które przyjęło nazwę Biura Regionalnego Zabudowania Okręgu Krakowskiego. Od tego momentu Komisja wspólnie z Biurem, jako instytucja samorządowa, prowadziła



Ryc. 6. Pismo Ministra Spraw Wewnętrznych z nominacją J. Smoleńskiego na Przewodniczącego Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego
Źródło: *Studia i Materiały...* (1988).

**PRZEWODNICZĄCY KOMISJI
REGIONALNEGO PLANU ZABUDOWANIA
OKRĘGU KRAKOWSKIEGO
BIURO KRAKÓW, BIMOŁAJSKA 32 TEL. 150-40.**

KRAKÓW, DNIA 7 MAJA 1938 R.

Niniejszym mam zaszczyt zaprosić JWPana na I-sze Zebranie Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego, które odbędzie się dnia 23 maja 1938 r. w Krakowie w Instytucie Geograficznym przy ul. Grodzkiej L. 64 (parter na prawo, sala wykładowa) z następującym porządkiem dziennym:

Otwarcie zebrania przez Przewodniczącego Komisji o godzinie 9³⁰ rano.

CZĘŚĆ I.

Planowanie regionalne
(Zasady, zakres, metody)
Inż. Jan Chmielewski, Kier. Biura Reg. Pl. Zab. Okr. Warsz.

Powołanie Komisji i Biura Reg. Pl. Zab. Okręgu Krakowskiego
(Zarys prac organizacyjnych)
Inż. Julian Wąsowski, Nacz. Wydz. Kom. Bud. Urz. Woj. Krak.

Generalne zagadnienia okręgu krakowskiego
Dr Jerzy Smoleński, Prof. U. J.

Studia naukowe do regionalnego planu zabudowania
Dr Stanisław Leszczycki

Sprawozdanie
ze sporządzania i realizacji reg. pl. zabudowania na terenie
a) Okręgu Krakowskiego Inż. Zygmunt Nowik
b) Ścisłego regionu m. Krakowa Inż. Sł. Czaplicki

CZĘŚĆ II.

Regulamin Komisji
(Dyskusja i przyjęcie Regulaminu)

Sprawy podkomisji

Budżet i program prac Komisji
(Sprawozdanie kasowe, wybór Komisji Rewizyjnej, zasady finansowania prac Komisji i Biura, przyjęcie programu finansowego i programu prac Biura)

Wolne wnioski

Zamknięcie obrad

Przewodniczący Komisji:
Prof. Dr Jerzy Smoleński.

W załączeniu projekt Regulaminu Komisji.

Ryc. 7. Program obrad Zebrania Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego, 23 maja 1938 r.
Źródło: Archiwum IGiP UJ.

działalność planistyczną w regionie krakowskim²⁰. Głównymi kierunkami tej działalności było planowanie regionalne oraz sporządzanie planów zabudowania osiedli. Pierwsze zebranie Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego odbyło się dopiero 23 maja 1938 r. w Instytucie Geograficznym UJ (ryc. 7). Referaty wygłosili m. in. J. Smoleński (*Generalne zagadnienia okręgu krakowskiego*) oraz S. Leszczycki (*Studia naukowe do regionalnego planu zabudowania*)²¹. Przemówienie J. Smoleńskiego zawierało przede wszystkim program prac Komisji²² (ryc. 8, ryc. 9).

W zakresie planowania regionalnego zwrócono uwagę na następujące obszary: Podhale, Dolina Dunajca i Popradu, dorzecze Soły, dorzecze Górnej Wisły na odcinku Oświęcim–Nowy Korczyn (nazwanej w projekcie „Wisłą spławna”), Spisz i Pieniny. Najbardziej zaawansowane były prace związane z Podhalem oraz dorzeczem Dunajca i Popradu. W tym ostatnim przypadku wiązało się to z budową zbiornika wodnego w Rożnowie i Czchowie. Odnośnie do Spisza i Pienin większość prowadzonych studiów nawiązywała do projektu Drogi Karpackiej.

Prace nad planami zabudowania osiedli wiązały się przede wszystkim z niektórymi miejscowościami turystycznymi na Podhalu, położonymi wzdłuż projektowanej Drogi Karpackiej (m. in. Kościelisko, Poronin, Bukowina Tatrzańska, Czorsztyn, Krościenko n/Dunajcem). Ponadto opracowano plany zabudowania Nowego Targu, Rabki, Szczawy, Szczawnicy. W tym zakresie ściśle współpracowano z Komisją Urbanistyczną Związku Miast Polskich. W kręgu zainteresowań Biura znajdowały się też: Muszyna, Żegiestów, Stary Sącz, Bochnia, Krzeszowice, Myślenice, Lanckorona. Wspólnie z Zarządem Miejskim w Krakowie przystąpiono do opracowania planu zabudowania na terenie tzw. ścisłego regionu miasta Krakowa, obejmującego Kraków i gminy podmiejskie. Dużą rolę w tych pracach odegrała Miejska Pracownia Urbanistyczna, kierowana przez K. Dziewońskiego. Wreszcie Komisja i Biuro Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego aktywnie uczestniczyły w pracach nad korektą granicy państwowej polsko-słowackiej. Z inicjatywy placówek krakowskich Komisja Delimitacyjna postanowiła wystąpić z apelem do swoich rządów o opracowanie wspólnego regionalnego planu techniczno-gospodarczego dla całej doliny Popradu. Zaproponowano, aby do ukończenia takiego planu zawrzeć umowę, na mocy której tereny położone w dorzeczu Popradu miały być chronione przed wszelkimi zmianami, mogącymi utrudnić lub uniemożliwić uzdrowiskowy charakter tego obszaru²³.

²⁰ M. Odlanicki-Poczobutt, 1938, *Rozwój akcji planowania regionalnego w okręgu krakowskim*. – „Biuletyn Urbanistyczny”, R. 6, nr 3/4, s. 51–52.

²¹ Szczęśliwie zachował się maszynopis autorski wystąpienia S. Leszczyckiego, który znajduje się w Archiwum IGI GP UJ.

²² Przemówienie prof. J. Smoleńskiego wygłoszone na pierwszym posiedzeniu Komisji Regionalnego Planu Zabudowy Okręgu Krakowskiego w dniu 23 maja 1938 r. – „Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej”, II, 1, 1988, s. 98–99.

²³ M. Odlanicki-Poczobutt, *Rozwój akcji planowania ...*, dz. cyt., s. 58–62.

ANEKS VIII

Przemówienie prof. J. Smoleńskiego
wygłoszone na pierwszym posiedzeniu
Komisji Regionalnego Planu Zabudowy Okręgu Krakowskiego
w dniu 23 maja 1938 r.

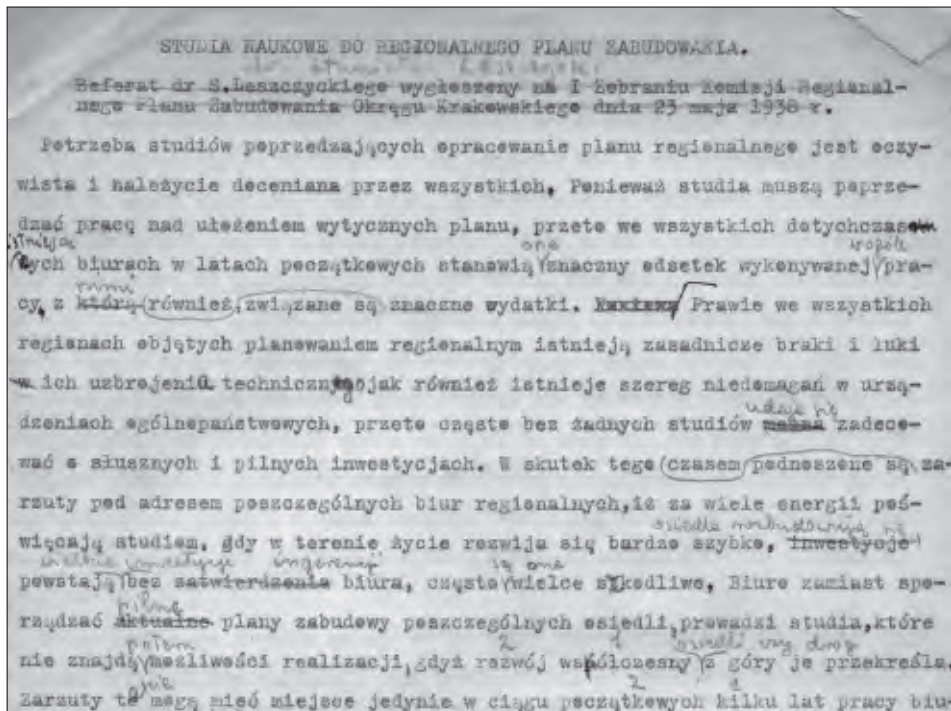
Otwierając I zebr. Komisji Regionalnego Planu Zab. Okręgu Krak. witam przedstawicieli władz i instytucji oraz członków Komisji, dziękując im za przybycie.

Komisja powołana została do życia na podstawie znowelizowanej ustawy budowlanej z dn. 17 lipca 1936. Nowela ta postanawia w Art. I, że przepisy prawa budowlanego ograniczone poprzednio do samych osiedli mają również zastosowanie przy zakładaniu poza obrębem osiedli wszelkiego rodzaju urządzeń i terenów o określonym przeznaczeniu, w związku z istniejącymi lub zamierzonymi inwestycjami o znaczeniu państwowym lub w związku z potrzebami osiedli istniejących i nowo zakładanych. Gdy poprzednio prawo budowlane wymagało sporządzenia planów zabudowania dla poszczególnych miast i uzdrowisk – a dla innych osiedli tylko fakultatywności: w miarę potrzeby – nowela wprowadziła pojęcie planu zabudowania regionalnego, obejmującego większe obszary. Te plany regionalne mają być sporządzane wtedy, gdy warunki gospod., potrzeby rozwoju osiedli albo interes publiczny tego wymagają. Organem, do którego w nowym brzmieniu ustawy należy sporządzanie i uchwalanie regionalnych planów zabud., jest Komisja, powołana w tym celu przez Ministra Spr. Wewn.

Komisja jest więc organem powołanym do koordynowania i uzgadniania wszelkich zamierzeń, które mogą mieć wpływ na takie lub inne ukształtowanie założeń, będących przedmiotem planu zabudowania.

Z tych względów nowela nakłada obowiązek zasięgnięcia opinii przewodniczącego Komisji przez organa sporządzające szczegółowy plan zabud. na obszarze działalności Komisji, nadto nowela wymaga zasięgnięcia opinii komisji co do potrzeby uznania terenów za podlegające przepisom prawa budowl. o parcelacji – jak również zasięgnięcia opinii przewodniczącego Komisji co do poszczególnych projektów planów parcelacji. Poza tym zadaniem komisji jest przedstawienie projektów przepisów i zarządzeń, których wydanie może mieć wpływ na ukształtowanie opracowywanego planu zabudowania. Wreszcie Minister Spr. Wewn. może upoważnić Komisję do sporządzania i uchwalenia szczegółowych planów zabudowania dla poszczególnych osiedli i nałożyć na władze administracyjne i samorządy obowiązek zasięgnięcia opinii przewodniczącego Komisji w sprawach związanych z opracowywanym regionalnym planem zabudowy.

Ryc. 8. Fragment przemówienia J. Smoleńskiego wygłoszonego na zebraniu Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego, 23 maja 1938 r. *Źródło: Studia i Materiały... (1988).*



Ryc. 9. Fragment referatu S. Leszczyckiego *Studia naukowe do regionalnego planu zabudowania*, wygłoszonego podczas zebrania Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Krakowskiego, 23 maja 1938 r. Maszynopis z poprawkami Autora
Źródło: Archiwum IGIiP UJ.

Niestety, większość materiałów obu placówek planistycznych uległa zniszczeniu w okresie okupacji hitlerowskiej. Uratowały się jedynie fragmenty zasobów, które stanowiły punkt wyjścia do opracowań planistycznych podejmowanych już po 1945 r.²⁴

Udział geografów

Pionierami planowania w Krakowie byli m.in.: Z. Novák, T. Piela, J. Zacharzewski (architekci), M. Odlanicki-Poczobutt (geodeta). Do grona tego szybko dołączyli geografowie: J. Smoleński oraz S. Leszczycki. Problematyką tą zajmował się również architekt K. Dziewoński, kierownik Miejskiej Pracowni Urbanistycz-

²⁴ S. Leszczycki, 1987, *Moja działalność naukowo-badawcza w zakresie planowania przestrzennego (1930-1985)*, [w:] K. Dziewoński (red.), *Gospodarka przestrzenna i planowanie przestrzenne w Polsce – działalność Stanisława Leszczyckiego*, Warszawa, Biuletyn KPZK, 135, s. 31.

nej w Krakowie, który był autorem cytowanego do dzisiaj planu rozwoju miasta (1938)²⁵. Z planistami krakowskimi współpracował stale J. Chmielewski z Warszawy. Przez Biuro przewijali się także planiści, pracujący w innych regionach, jak np.: B. Malisz, K. Lisowski, T. Tołwiński czy O. Sosnowski. Wszyscy oni byli z wykształcenia architektami. Dopiero później niektórzy „przekwalifikowali” się na geografów (np. B. Malisz czy K. Dziewoński).

Od początku w akcję rozwoju planowania przestrzennego i regionalnego włączył się Instytut Geograficzny. Częściowo mówiliśmy już o tym powyżej. Zawsze podkreślano, że przodujące miejsce Krakowa w tym zakresie było w znacznej mierze możliwe dzięki wsparciu tych działań przez autorytet Uniwersytetu Jagiellońskiego. Bardzo dużą wagę przywiązywano do przygotowywania wytycznych w oparciu o szczegółową i rzetelną analizę uwarunkowań przyrodniczych. Wszystkie opracowania z tego zakresu były zlecane pracownikom Instytutu, a opiekunem merytorycznym był S. Leszczycki, zatrudniony w Biurze na pełnym etacie. Propozycje zakresu takich badań dla potrzeb planu regionalnego przedstawili już w 1929 r. m. in. M. Dobrowolska²⁶ oraz W. Ormicki²⁷. Należy podkreślić, że w pracach planistycznych (głównie w badaniach terenowych i zbieraniu materiałów) znaczący udział mieli studenci geografii.

Wysoko oceniano zwłaszcza rolę J. Smoleńskiego. Prof. Z. Novák, jeden z twórców polityki planistycznej w Krakowie, po latach wspominał:

„Szczególną rolę w zakresie kształtowania właściwej wersji planowania odegrał Jerzy Smoleński [...]. Wspaniała inicjatywa prof. Smoleńskiego, przy wyjątkowej kulturze i skromności osobistej, pozwalała bardzo trudne problemy ujmować krótko i w ich najistotniejszym sensie, a społecznie rozwiązywać naukową rzetelnością i z właściwym taktem wobec wszystkich. Była to jedyna w swoim rodzaju szkoła, jaką w krótkich rozmowach jeden z największych humanistów i przyrodników polskich, dawał nam, surowym inżynierom, wierzącym w plan i jego precyzję. Ten właśnie ton prof. Jerzego Smoleńskiego przekonał pierwsze (i ostatnie) zebranie przewodniczących Komisji i kierowników Biur Planu Regionalnego z całej Polski, a także przedstawicieli Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (zebranie odbyło się w 1939 r.). Przeciw pogłądowi, że plan winien być urbanistycznie dopracowany i realizacyjnie dopilnowany (K. Lisowski), J. Smoleński stał na gruncie organicznego planowania, które nie może narzucić z góry jakichś absolutnych i nieodwołalnych zobowiązań. Zawsze bowiem mogą wyłonić się nowe problemy, których najistotniejszych cech, kartografia, statystyka, socjologia itd.

²⁵ Warto dodać, że plan Dziewońskiego stanowił podstawę opracowania zasad rozbudowy i modernizacji Krakowa przez okupanta niemieckiego. Prace te były prowadzone w Urzędzie Planowania Miasta pod kierunkiem Huberta Rittera z Lipska (A. Chwalba, 2002, *Kraków w latach 1939-1945*, Kraków, s. 58-59).

²⁶ M. Dobrowolska, 1929, *Program badań antropogeograficznych na Podhalu*. – „Wiad. Geograf.”, 7, s. 154-159.

²⁷ W. Ormicki, 1929, *Program badań geograficzno-gospodarczych na Podhalu*. – „Wiad. Geograf.”, 7, s. 159-162.

uchwycić nie zdołają. Planowanie powinno być oparte na zdrowym rozsądku i najwyższej rzetelności obowiązującej solidarnie wszystkich rozstrzygających o planowaniu”²⁸.

Sam J. Smoleński wiele uwagi w pracach planistycznych poświęcał zwłaszcza bliskiej mu idei ochrony krajobrazu²⁹ (ryc. 10). Był bardzo czynny jako przewodniczący Komisji. „Brał udział w zjazdach ogólnopolskich, na których wygłaszał referaty (1937). Reprezentował swoje własne koncepcje oraz idee dotyczące planowania regionalnego.”³⁰ Cennym wkładem osobistym J. Smoleńskiego były jego wytyczne dotyczące założeń planu zagospodarowania terenów położonych w sąsiedztwie budowanego zbiornika rożnowskiego, przy czym szczególną uwagę zwrócił on na uwarunkowania przyrodnicze tego obszaru³¹.

Jego przyjaciele z tamtego okresu wspominają: „Swoim autorytetem naukowym i wkładem osobistym do rozwoju planowania regionalnego prof. J. Smoleński zapewnił wysoką rangę Komisji i Biura Regionalnego Planu Zabudowania, dzięki czemu wydawane przez Niego opinie były przez władze administracyjno-gospodarcze i inwestorów uwzględniane w szerokim zakresie przy realizacji wszelkich projektów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym regionu”³².

Nie ulega jednak wątpliwości, że największy dorobek w omawianej dziedzinie miał S. Leszczycki. Współpracował on ściśle z Biurem Planu Regionalnego Podhala i Beskidu Zachodniego od momentu jego powstania, czyli od 1928 r. W 1933 r. został stałym członkiem Komisji. Planowanie regionalne traktował „jako pewien typ geografii stosowanej, zajmującej się wykorzystaniem uwarunkowań od środowiska geograficznego różnych form zagospodarowania obszarów ujmowanych przestrzennie”³³. Po przeniesieniu Biura do Krakowa (1934) rozpoczął tam pracę w charakterze etatowego pracownika naukowego, którą kontynuował do września 1939 r. (ryc. 11). Kierował zwłaszcza pracami z zakresu fizjografii. Pod jego kierunkiem opracowano blisko sto szczegółowych map dotyczących różnych gmin. Przewidywano wykorzystanie ich w projektowanym *Atlasie regionalnym województwa krakowskiego*, który miałby stanowić podstawowe źródło informacji dla przyszłych prac planistycznych³⁴. Niestety, ówczesna sytuacja społeczno-polityczna nie sprzyjała takim przedsięwzięciom.

²⁸ Z. Novák, 1966, *Wspomnienia o organizacji Biura i Komisji Regionalnego Planu Okręgu Krakowskiego w latach 1936-39*. – „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Oddziału PAN w Krakowie”, styczeń-czerwiec, s. 308.

²⁹ J. Smoleński, 1932, *Ochrona krajobrazu*, Warszawa. Odbitka z pracy „Skarby Przyrody”.

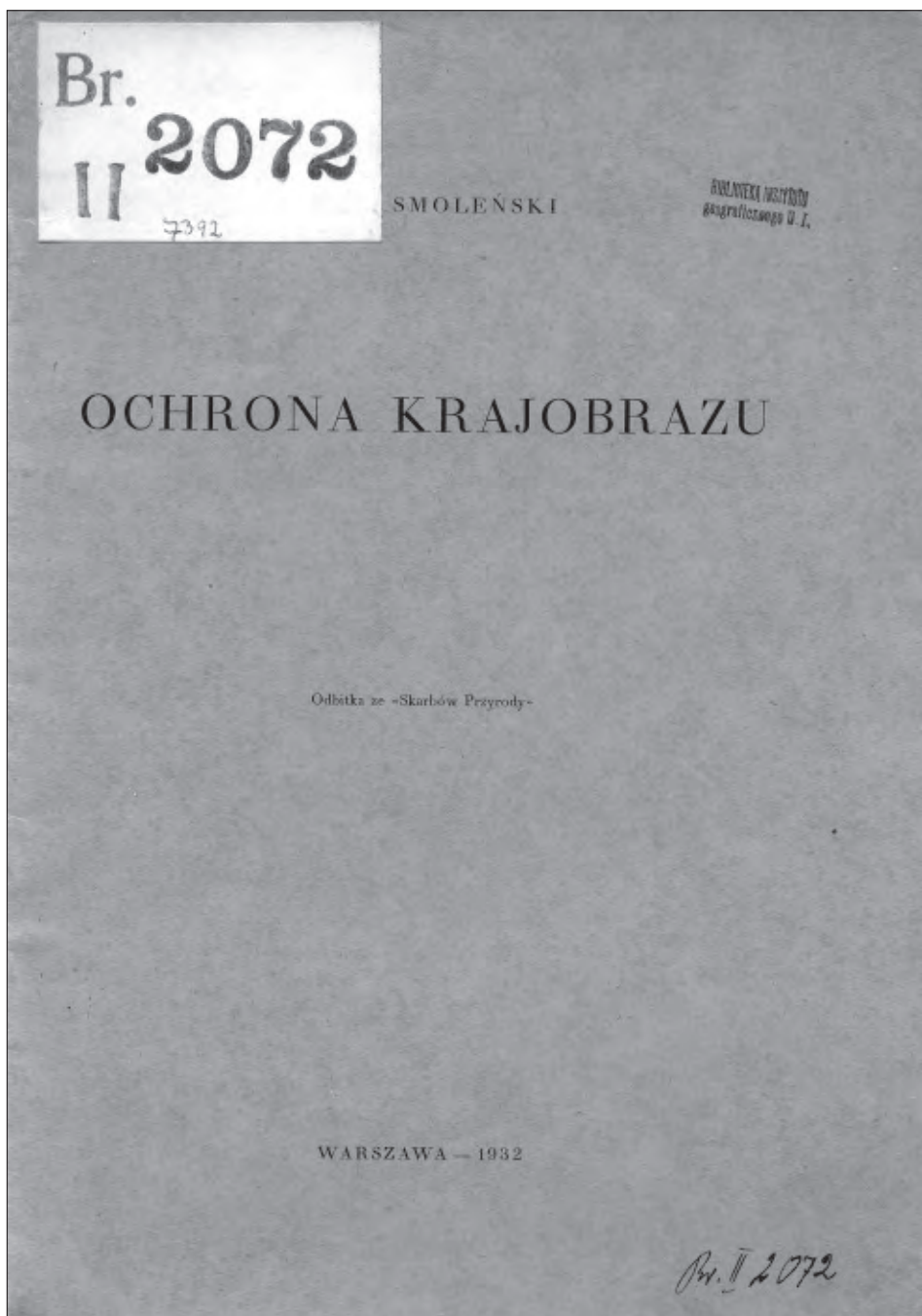
³⁰ S. Leszczycki, *Dorobek naukowy Jerzego Smoleńskiego ...*, dz. cyt., s. 51.

³¹ A. Odlanicka-Poczobutt, M. Odlanicki-Poczobutt, *Wkład Jerzego Smoleńskiego...*, dz. cyt., s. 60.

³² A. Odlanicka-Poczobutt, M. Odlanicki-Poczobutt, *Wkład Jerzego Smoleńskiego...*, dz. cyt., s. 61.

³³ S. Leszczycki, 1991, *Życie na przełomie 1907-1990*, Warszawa, s. 14.

³⁴ Szczegółowe sprawozdanie z działalności Komisji oraz Biura przedstawili w „Wierchach”: Witold Mileski oraz S. Leszczycki (T. 11, 1933, s. 233–234; T. 12, 1934, s. 202–203; T. 13, 1935, s. 214–216).



Ryc. 10. Okładka pracy J. Smoleńskiego *Ochrona krajobrazu*, Warszawa, 1932 r.



Ryc. 11. Zaświadczenie potwierdzające udział S. Leszczyckiego w pracach nad planem zabudowania Gubałówki, wydane 5 lipca 1939 r.
Źródło: Archiwum IGI GP UJ.

Jedną z podstawowych form działalności Komisji były wizje lokalne w terenie. Bardzo aktywnie uczestniczył w nich S. Leszczycki, opracowując między innymi trasy takich objazdów, a często również referaty problemowe (ryc. 12). Ważnym wydarzeniem było ukazanie się opracowania autorstwa B. Tretera (architekt i wojewódzki konserwator zabytków) oraz S. Leszczyckiego z wykazem miejscowości wymagających planu regionalnego³⁵ (ryc. 13). Wydawcą była Komisja dla Spraw Regionalnych Podhala i Beskidów Zachodnich, która zainaugurowała tą pozycją serię *Komunikat w sprawie planu regionalnego*. Niestety, więcej tomów się nie ukazało. Wprawdzie był przygotowany do druku drugi zeszyt z tego cyklu wydawniczego, autorstwa S. Leszczyckiego, pt. *Kwestionariusz w sprawie rozwoju ruchu letniskowego*, ale nigdy nie ukazał się drukiem, a do naszych czasów przetrwał tylko maszynopis autorski tej pozycji³⁶ (ryc. 14).

³⁵ B. Treter, S. Leszczycki, 1934, *Plany regulacyjne i ochrona krajobrazu w uzdrowiskach oraz gminach posiadających walory krajobrazowe*, Kraków, *Komunikat w sprawie planu regionalnego*, 1.

³⁶ Archiwum IGI GP UJ.

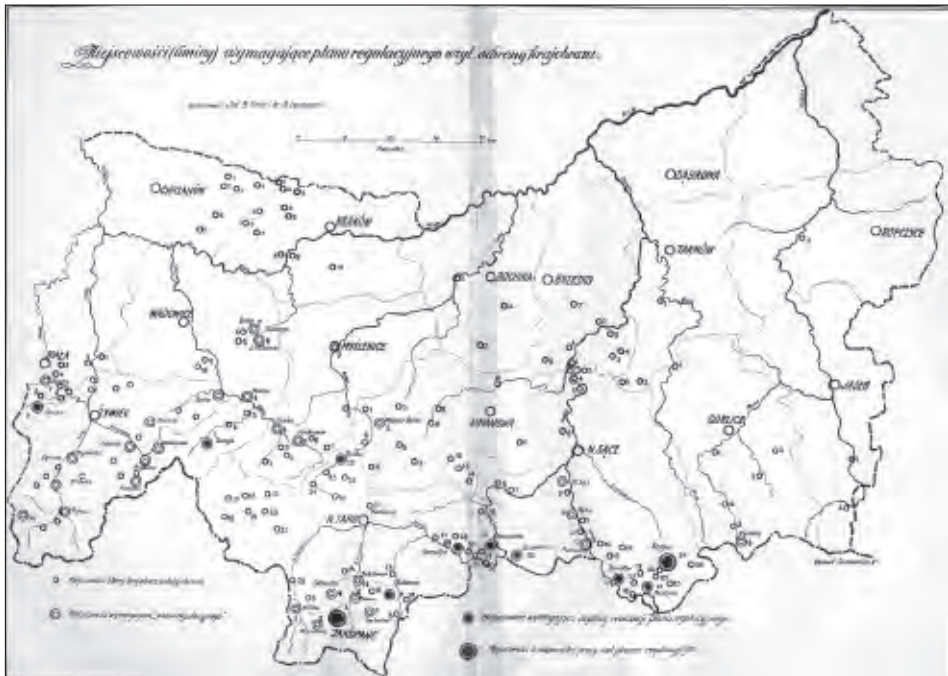


Ryc. 12. Trasa III objazdu Komisji dla Spraw Regionalnych Podhala, 5-7 lipca 1934 r.
 Źródło: Archiwum IGiG UP.

Zasługą S. Leszczyckiego było uświadomienie planistom konieczności prowadzenia badań fizjograficznych „jako podstawy każdego planu regionalnego, a zwłaszcza dla obszarów o silnie zróżnicowanym terenie. W dotychczasowych planach, w dużej mierze opracowywanych przez inżynierów architektów, elementu tego nie uwzględniano w sposób właściwy³⁷. [...] To opracowanie podstaw przyrodniczo-geograficznych planów regionalnych, nazwał kierunkiem geograficzno-gospodarczym w planowaniu regionalnym³⁸. Sprawę tę wyjaśniłem w artykule <<Rola naturalnego

³⁷ S. Leszczycki, *Życie na przelomie...*, dz. cyt., s. 14.

³⁸ W innej pracy nazwał ten kierunek „geograficzno-społeczno-gospodarczym” (S. Leszczycki, *Moja działalność ...*, dz. cyt., s. 38).



Ryc. 13. B. Treter, S. Leszczycki, Mapa miejscowości (gmin) wymagających planu regulacyjnego względnie ochrony krajobrazu
Źródło: Treter, Leszczycki (1934).

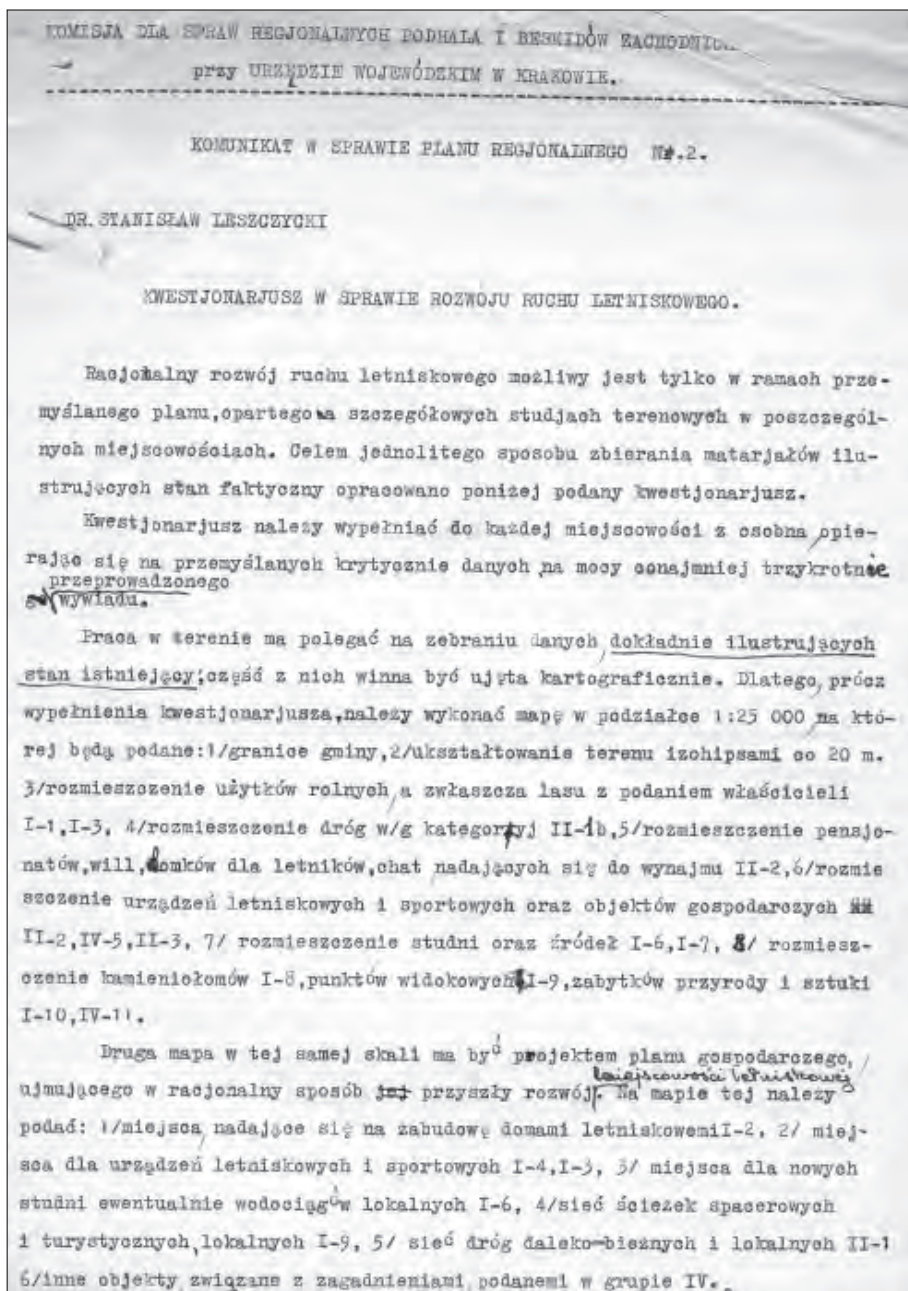
środowiska geograficznego w planowaniu regionalnym>>”³⁹. S. Leszczycki opracował także podstawy antropogeograficzne planowania regionalnego. Podczas Międzynarodowego Kongresu Geografów w Warszawie w 1934 r. przedstawił studium metodyczne ukazujące wpływ środowiska geograficznego na fizjonomię osadnictwa Podhala, poczynszyszy od XIII w.⁴⁰ Ponadto opublikował kilka prac, na które do dzisiaj powołują się planiści⁴¹. Swoje doświadczenia planistyczne wykorzystał w głośnej pracy *Region Podhala – podstawy geograficzno-gospodarcze planu regionalnego* (1938) (ryc. 15). Ostatnia część tego studium dotyczy podstaw geograficznych planu regionalnego Podhala. Zaprezentowana została również

³⁹ „Ochrona Przyrody”, 1937, XVII, s. 34-53 (S. Leszczycki, *Życie na przelomie...*, dz. cyt., s. 14).

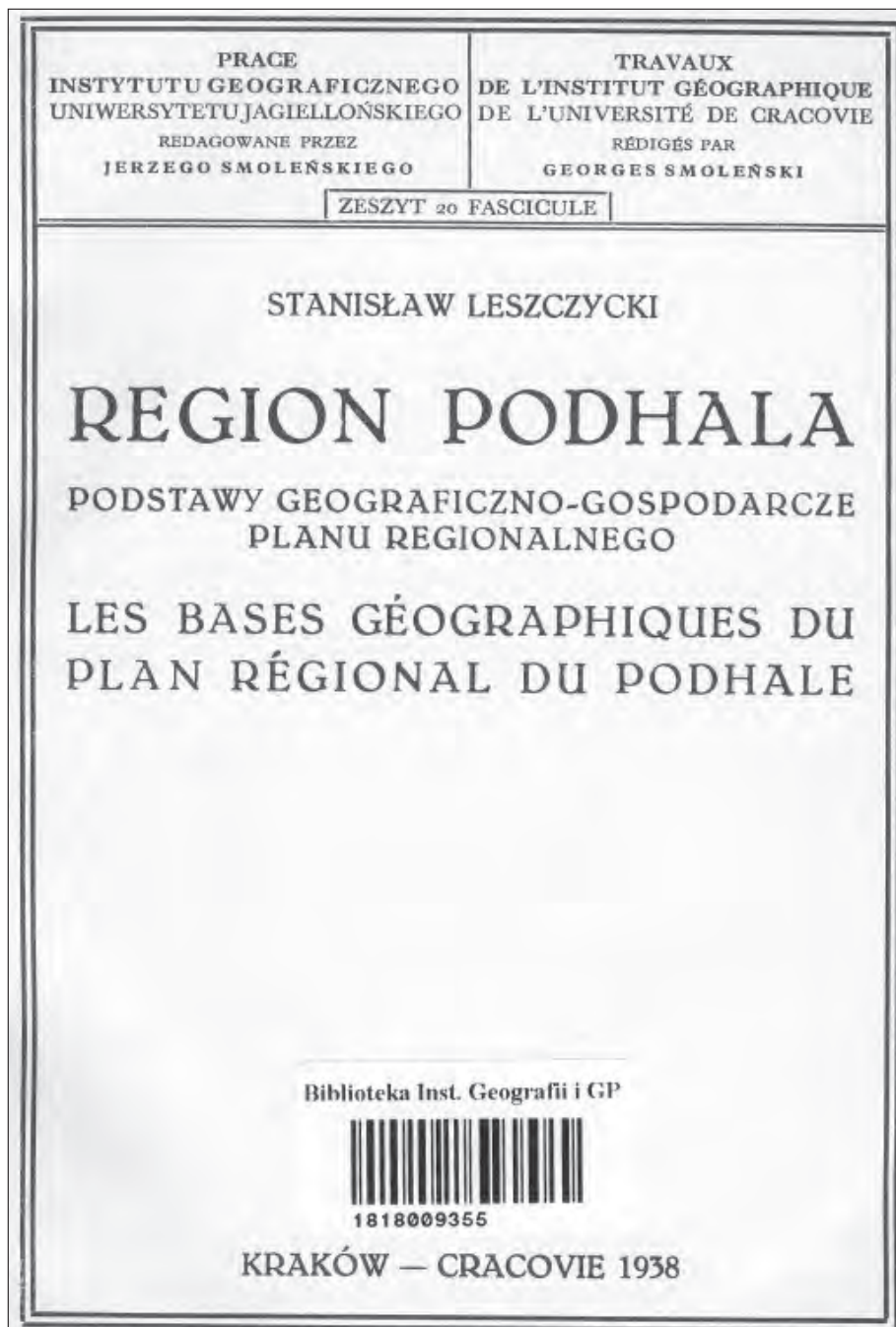
⁴⁰ S. Leszczycki, 1937, *Influence du milieu géographique sur l’habitat du Podhale*, [w:] *Comptes Rendus du Congrès International de Géographie-Varsovie 1934*, III, Varsovie, s. 537-541.

⁴¹ a) S. Leszczycki, 1937, *Rola badań fizjograficznych przy sporządzaniu planów regionalnych*. – „Biuletyn Urbanistyczny”, 3, s. 20-23.

b) S. Leszczycki, 1938, *Studia do planu regionalnego w okęgach uzdrowiskowo-turystycznych*.



Ryc. 14. Fragment opracowania S. Leszczyckiego *Kwestyjonariusz w sprawie rozwoju ruchu lotniskowego*, przygotowany do druku w 1934 lub 1935 r. jako 2. zeszyt *Komunikatu w sprawie planu regionalnego*, maszynopis z poprawkami Autora
Źródło: Archiwum IGiP UJ.



Ryc. 15. Strona tytułowa pracy S. Leszczyckiego *Region Podhala. Podstawy geograficzno-gospodarcze planu regionalnego*, Kraków, 1938



Ryc. 16. S. Leszczycki, *Plan regionalny Podhala*, mapa z pracy tego autora *Region Podhala*, Kraków, 1938, s. 200

mapa *Plan regionalny Podhala* (ryc. 16). Było to pierwsze w polskiej literaturze przedmiotu opracowanie o charakterze metodycznym, ukazujące kolejność postępowania i zakres merytoryczny studiów geograficznych, niezbędnych dla regionalnych opracowań planistycznych. Do dzisiaj jest wykorzystywana jako ważne źródło zarówno w pracach naukowych, jak i w planowaniu przestrzennym, tak ze względu na bardzo precyzyjnie określony warsztat badawczy geografa, dużą różnorodność stosowanych metod, jak też bogactwo zawartego materiału i wykorzystanej literatury (650 pozycji w układzie przedmiotowym). Praca S. Leszczyckiego obejmowała cały powiat, a nie tylko – jak to czynili urbaniści – obszar pojedynczego miasta z najbliższymi okolicami. Według projektów autora całość jego rozważań miała obejmować kilka tomów. W części pierwszej zamierzał nakreślić stosunki fizjograficzne, tom drugi miał być poświęcony

– „Biuletyn Urbanistyczny”, 3/4, s. 4–13.

c) S. Leszczycki, 1939a, *Plan rozwoju gospodarczego i kulturalnego Karpat*, Referat na posiedzeniu Rady Naczelnej Związku Ziemi Górskich z dnia 15 VIII 1938 w Nowym Sączu – „Rocznik Ziemi Górskich”, I, s. 43–47.

d) S. Leszczycki, 1939b, *Podstawy planu rozwoju kulturalnego i gospodarczego Karpat* – „Rocznik Ziemi Górskich”, I, s. 48–59.

geografii osadnictwa (ryc. 17), trzeci kulturze ludowej górali, czwarty miał stanowić studium dotyczące zagadnień uzdrowiskowo-turystycznych⁴². *Region Podhala...* stanowił tom pierwszy tego cyklu, opublikowany został również tom czwarty poświęcony turystyce i uzdrowiskom (1937)⁴³. Pozostałe części nigdy nie doczekały się wydania.

Praca S. Leszczyckiego została przyjęta z entuzjazmem przez środowisko zarówno geografów, jak też urbanistów i architektów, szczególnie powiązanych z planowaniem przestrzennym i regionalnym. Świadczy o tym zachowana korespondencja, jaką otrzymywał autor, jak też liczne recenzje zamieszczane w prasie codziennej oraz w czasopiśmie naukowych. Odbiór społeczny publikacji nie miał jednak żadnego wpływu na Radę Wydziału Filozoficznego UJ. Przedkładając pracę o Podhalu jako swą rozprawę habilitacyjną (1938) S. Leszczycki nie przypuszczał zapewne, że zostanie ona odrzucona przez to gremium. Głównym



Ryc. 17. S. Leszczycki, Mapa rękopiśmienna *Typy osadnictwa na Podhalu*, około 1938 r.
Źródło: Archiwum IGiGP UJ.

⁴² S. Leszczycki, 1938, *Region Podhala. Podstawy geograficzno-gospodarcze planu regionalnego*, Kraków, s. 10.

⁴³ S. Leszczycki, 1937, *Podhale jako region uzdrowiskowy. (Rozważania z geografii turystyki)*, Kraków „Prace Studium Turystyki UJ”, T. 1.

zarzutem, jaki stawiano autorowi, była nadmierna „praktyczność” rozprawy i niski walor naukowy. Taki panował wówczas pogląd na charakter rozpraw habilitacyjnych. Decyzja Rady była dużym zaskoczeniem dla polskiego środowiska geografów. S. Leszczycki jednak się nie załamał. W okresie okupacji przygotował rozprawę habilitacyjną na inny temat, a cały przewód przeprowadził pomyślnie w 1945 r. Wspomniane stanowisko Rady ukazuje jednak jak bardzo mogą się zmieniać w czasie kryteria „naukowości” konkretnego studium.

Pewną rekompensatą dla S. Leszczyckiego był na pewno fakt, że 1 sierpnia 1939 r. władze powiatu nowotarskiego przyjęły zawarte w jego rozprawie propozycje jako wytyczne rozwojowe na najbliższe lata⁴⁴.

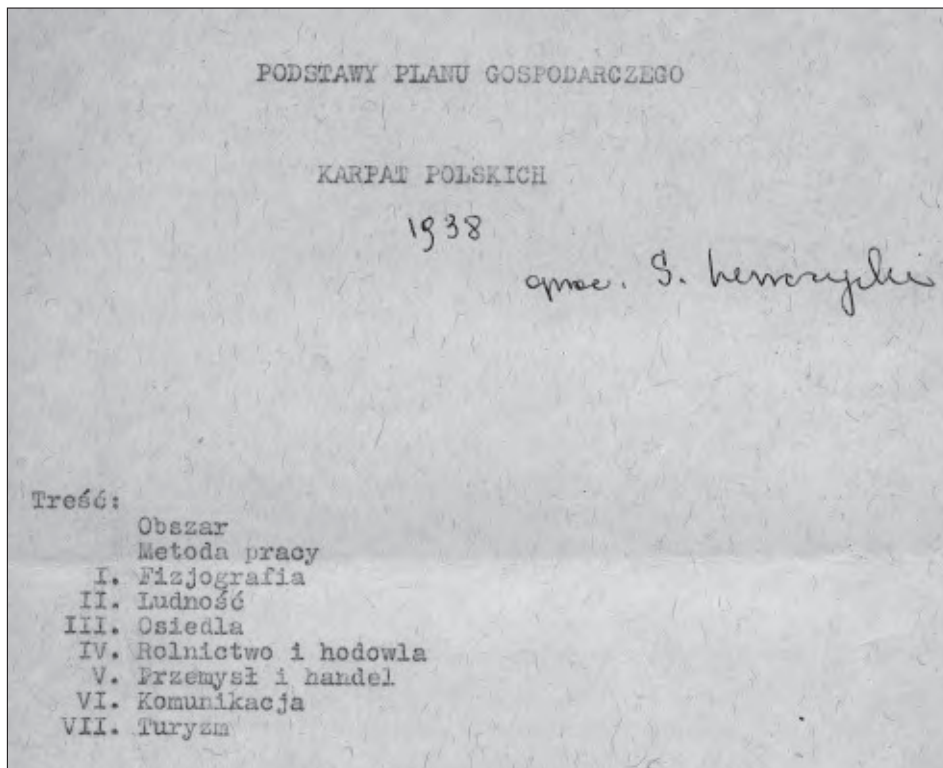
Wspominaliśmy już o zainteresowaniach tego badacza polskimi Karpatami. Szczególną pomoc okazał mu powstały w 1936 r. Związek Ziem Górskich. Jako stowarzyszenie, któremu prezesował minister obrony narodowej gen. Tadeusz Kasprzycki, dysponowało ono odpowiednimi funduszami, z których część przeznaczano na studia naukowe. Wykorzystując to źródło finansowania, S. Leszczycki podjął zakrojone na szeroką skalę badania związane z rozwojem gospodarczym ziem górskich, zwłaszcza w zakresie turystyki i turystycznej sieci osadniczej (letniska, uzdrowiska) (ryc. 18). W strukturze organizacyjnej Związku funkcjonowało Biuro Planowania Regionalnego, w którym w latach 1936–1939 pracował krakowski geograf J. Flis. W dniach 22–23 kwietnia 1937 r. Związek Ziem Górskich, w porozumieniu z Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, zorganizował w Warszawie zjazd w sprawie planowania regionalnego obszarów górskich. Bardzo znaczące były wystąpienia geografów: J. Smoleńskiego *O ziemiach górskich w zespole ziem Rzeczypospolitej*, S. Leszczyckiego *Badania geograficzne w planowaniu regionalnym obszarów górskich* oraz B. Zaborskiego *Studia naukowe w planowaniu regionalnym*.

W 1938 r. powstała jeszcze inna możliwość rozszerzenia zakresu badań Instytutu Geograficznego. Na zjeździe Komitetu Badań Naukowych Ziem Wschodnich Polskiej Akademii Umiejętności utworzono w Krakowie Oddział Łemkowski Komitetu z siedzibą w Instytucie Geograficznym. Na czele Oddziału stanął J. Smoleński. Kierował on pracami z zakresu demografii Łemkowszczyzny. Z innych pracowników W. Ormicki zajął się problematyką geograficzno-gospodarczą, M. Klimaszewski fizjografią, S. Leszczycki osadnictwem. Ponadto w studiach tych uczestniczyli również: R. Reinfuss – etnograf oraz Z. Stieber – sławista⁴⁵. Wiele zagadnień opracowali studenci geografii, głównie jako prace magisterskie lub seminaryjne. Niestety, wybuch wojny przerwał prowadzone badania.

Wspominaliśmy już, że S. Leszczycki był również aktywnym uczestnikiem Zjazdów Karpackich. Na sesji plenarnej zjazdu w Nowym Sączu (1938) zaprezen-

⁴⁴ S. Leszczycki, *Moja działalność...*, dz. cyt., s. 44.

⁴⁵ Fragment tego opracowania pt. *O Łemkowszczyźnie* opublikowano pod red. J. Smoleńskiego w „Wierchach”, 13, 1935, 49–116.



Ryc. 18. S. Leszczycki, 1938, *Podstawy planu gospodarczego Karpat Polskich*. Maszynopis z uzup. Autora
Źródło: Archiwum IGiGP UJ.

tował studium dotyczące planowania regionalnego Karpat, zaś w Sekcji uzdrowiskowo-turystycznej problemy rozwoju gospodarki turystycznej⁴⁶. Podczas innych Zjazdów występował z referatami zawierającymi wytyczne dotyczące rozwoju gospodarczego i kulturalnego poszczególnych regionów karpaccich. Uczestniczył w wycieczce studialnej do krajów alpejskich, którą w 1938 r. zorganizował dla młodych planistów Związek Ziemi Górskich. Zdobyte podczas wyjazdu spostrzeżenia i doświadczenia miały usprawnić prace nad planami regionalnymi ziem górskich w Polsce⁴⁷. Ponadto S. Leszczycki współpracował z Biurem Planowania Okręgu Warszawskiego, a także Wydziałem Architektury i Urbanistyki Politechniki Warszawskiej.

⁴⁶ S. Leszczycki, 1938, *Wytyczne gospodarki uzdrowiskowo-lotniskowej w Karpatach*, Kraków, Komunikaty Studium Turyzmu UJ, 12.

⁴⁷ H.S. Leszczycki, "Życie ..." dz. cyt.

W owym czasie istniał jeszcze jeden ośrodek planowania regionalnego. Było to Ministerstwo Spraw Wojskowych, w którym planowaniem interesował się zwłaszcza szef resortu gen. T. Kasprzycki. W jego gabinecie była usytuowana specjalna komórka, dość głęboko utajniona. Interesowały ją m. in. obszary zamieszkałe przez mniejszości narodowe, a więc m. in. Kresy Wschodnie i Karpaty. Ministerstwo zlecało prowadzenie potrzebnych badań, a finansowało je za pośrednictwem m. in. Związku Ziemi Górskich. Z tych funduszy pokrywano koszty badań nad Łemkowszczyzną. Ze wspomnianą komórką wojskową współpracowali: J. Smoleński, W. Ormicki, S. Leszczycki oraz niemal wszyscy asystenci zatrudnieni w Instytucie⁴⁸.

Sprawami planistycznymi interesowały się również takie organizacje jak: Związek Miast Polskich oraz Towarzystwo Urbanistów Polskich. Przy Związku Miast Polskich działała Podkomisja Urbanistyczna. Inspirowała ona opracowania dotyczące planów zabudowania różnych jednostek osadniczych. Spora część takich studiów odnosiła się do uzdrowisk. Jednym z ekspertów i niejako „etadowym” recenzentem takich projektów był S. Leszczycki (ryc. 19, ryc. 20).

Dużym wyróżnieniem zarówno dla geografii, jak też osobiście dla samego S. Leszczyckiego było zaproszenie go jako wykładowcy na Kursie Planowania Miast, który zorganizowało Towarzystwo Urbanistów Polskich. Odbywał się on w dniach 6–18 lutego 1939 r. na Politechnice Warszawskiej (ryc. 21, ryc. 22). Wykład *Studia geograficzne w planowaniu urbanistycznym* miał miejsce na samym początku kursu, 6 i 7 lutego⁴⁹. Warto dodać, że wykładowcami była cała ówczesna elita związana z planowaniem przestrzennym. Trzon kadry wykładającej stanowili architekci, m. in.: K. Dziewoński, Z. Wzorek, W. Leyberg [Ostrowski], W. Czarnecki, J. Chmielewski, J. Zachwatowicz. Jedynym geografem w tym gronie był S. Leszczycki.

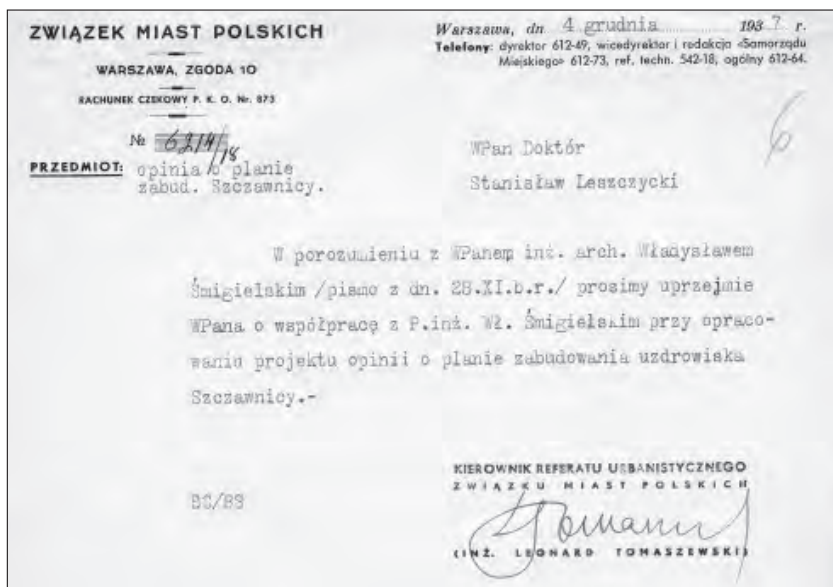
S. Leszczycki bywał zapraszany również do udziału w innych spotkaniach z urbanistami. Na zebraniu Towarzystwa Urbanistów Polskich 21 listopada 1938 r. wygłosił referat „informacyjno-bibliograficzny” na temat geografii miast. Po spotkaniu odbyła się ożywiona dyskusja, w której urbaniści postulowali stałą współpracę między geografami a urbanistami. Podkreślano, że architekci nie są przygotowani do należytego wykorzystywania materiałów geograficznych i nie wykorzystują ich w pełni. „Trzeba umożliwić zajęcie pracy naukowej geografov i realnej urbanistów”. S. Leszczycki zaproponował przeprowadzenie dyskusji „nad metodami i zakresem pracy geografa i urbanisty”⁵⁰.

Dodajmy też, że 30 stycznia 1939 r. Minister Spraw Wewnętrznych powołał J. Smoleńskiego oraz S. Leszczyckiego do Komisji Regionalnego Planu Zabudowania Okręgu Sandomierskiego. J. Smoleński brał również czynny udział w wyznaczaniu granic regionu Centralnego Okręgu Przemysłowego.

⁴⁸ S. Leszczycki, *Moja działalność ...*, dz. cyt., s. 44–45.

⁴⁹ S. Leszczycki, 1939, *Studia geograficzne w planowaniu urbanistycznym (streszczenie wykładu)*, Warszawa, s. 4–5.

⁵⁰ *Z Tow. Urbanistów Polskich, Biul. Urbanist.*, 1938, 6, 3/4, s. 77.



Ryc. 19. Pismo Związku Miast Polskich do S. Leszczyckiego z prośbą o współudział przy opiniowaniu planu zabudowania Szczawnicy, 4 grudnia 1937 r.
Źródło: Archiwum IGiGP UJ.



Ryc. 20. Zdrowowisko. Szkic układu dzielnic, systemu zieleni i sieci ulicznej sporządzony do projektu planu zabudowania Szczawnicy. Aut. W. Śmigielski i S. Leszczycki, rzeczoznawcy Związku Miast Polskich
Źródło: Zacharzewski (1938).

Spis referatów
na "Kurs planowania miast"

L.p.	Liczba roz.		Nazwisko i imię	Temat referatu
	ref.	dysk.		
1.	2	1	inż. arch. Dziewoński Kazimierz /Kraków/	"Studia do programu ogólnego planu zabudowania na przykładzie m. Krakowa".
2.	2		dr. Leszczycki Stanisław /Kraków/	"Studia geograficzne w planowaniu urbanistycznym".
3.	2	1	inż. arch. Wzorek Zbigniew /Lwów/	"Program ogólnego planu zabudowania".
4.	3	1	inż. arch. Leyberg Wacław /Łódź/	"Zagraniczenie przemysłu w planie zabudowania ogólnym i szczegółowym".
5.	2		inż. Grobicki Wincenty /Warszawa/	"Koleje I: Projektowanie i budowa linii".

Ryc. 21. Fragment spisu wykładów na Kursie „Planowanie miast”, Warszawa 6-18 lutego 1939 r.

Źródło: Archiwum IGiGP UJ.

KURS PLANOWANIA MIAST - Rozkład zajęć.
6.-18. II. 1939 - *Państwowa Wyższa Szkoła Techniczna w Warszawie*

Data	Godziny wygłoszenia referatu (r), konferencji (kr) i dyskusji (d)					
	11 - 12	12 - 13	13 - 14	16 - 17	17 - 18	18 - 19
6 luty	Otwarcie (od godz. 10)	inż. Kazimierz Dziewoński (r)		dr. Stanisław Leszczycki (kr)		inż. Dziewoński (d)
7 "	inż. Zbigniew Wzorek (r)		dr. S. Leszczycki (d)	inż. Wacław Leyberg (r - d)		inż. Wzorek (d)
8 "	inż. Wincenty Grobicki (r)		inż. St. Zeleń (r)	inż. St. Zeleń (r)	inż. Jan Sobolewski (r)	
9 "	inż. Wacław Leyberg (r - d)		inż. T. Kluz (r)	inż. T. Kluz (d)	inż. Grobicki, inż. Zeleń, inż. Sobolewski (d)	
10 "	inż. Michał Heine (r)		inż. Czesław Gąlewiński (r)	inż. Czesław Gąlewiński (r)	inż. M. Heine / inż. Cz. Gąlewiński (d)	
11 "	inż. Marian Spychalski (r)		inż. Marian Spychalski (d)	inż. Władysław Czarniecki (r)		inż. Eustachy Chmielewski (kr)
12 "	inż. Władysław Czerny (r)		inż. W. Czarniecki (d)			
13 "	inż. Stanisław Dybrowski (r)	inż. Wanda Kubasiewicz (r)	inż. Wacław Broda (kr)	inż. Władysław Czerny (d)	inż. Stanisław Dybrowski (d)	
14 "	inż. Henryk Walczak (r)		inż. Wanda Kubasiewicz (d)	dr. inż. Stanisław Gergovich (r)		inż. Henryk Walczak (d)
15 "	dr. inż. Jan Zachwatowicz (r)		dr. inż. Jan Zachwatowicz (d)	dr. inż. Stanisław Gergovich (d)	nacz. Gustaw Szymkiewicz (r)	
16 "	inż. Z. Brzywczy-Kuśniński (r)		inż. W. Czarniecki (r) „Drogi doświadczone”	inż. Tadeusz Kuchar (r)	nacz. Gustaw Szymkiewicz (d)	
17 "	inż. Witold Stanisławski (r)	inż. Z. Brzywczy-Kuśniński, inż. Władysław Czarniecki / inż. T. Kuchar (d)		inż. Witold Stanisławski (d)	nacz. inż. Adam Kuncewicz (r)	
18 "	inż. Tadeusz Cwilerdzinski (r)	inż. Tadeusz Cwilerdzinski (d)		nacz. inż. Adam Kuncewicz (d)		Zamknięcie kursu

Ryc. 22. Rozkład zajęć na Kursie „Planowanie Miast”, Warszawa 6-18 lutego 1939 r.

Źródło: Archiwum IGiGP UJ.

Doświadczenia zebrane podczas prac nad planowaniem regionalnym w regionie krakowskim starał się S. Leszczycki przenieść na obszar Śląska. Odnajdujemy to zwłaszcza w jego pracy dotyczącej gospodarki turystycznej na tym obszarze⁵¹. Praca ta wzbudziła duże zainteresowanie również wśród planistów, o czym świadczą liczne wypowiedzi w ówczesnej prasie.

Również w okresie okupacji niemieckiej geografowie prowadzili prace z tej dziedziny, oczywiście w bardzo ograniczonym zakresie. W jakimś sensie zainaugurował to S. Leszczycki. Po aresztowaniu profesorów UJ w dniu 6 listopada 1939 r. w ramach *Sonderaktion Krakau* przewieziono uczonych do więzienia we Wrocławiu, gdzie przebywali przez kilka dni w oczekiwaniu na transport do obozu koncentracyjnego. Dla podtrzymania wzajemnego „morale” uczeni podjęli inicjatywę prowadzenia wykładów „doksztalających”. Wśród prelegentów znalazł się również S. Leszczycki, który wygłosił dla współwięźniów pogadankę *Planowanie regionalne*. Autorzy wspomnień z pobytu w niewoli bardzo życzliwie „recenzują” to wystąpienie.

S. Leszczycki był również inicjatorem prac nad przyszłym planem zagospodarowania Polski i możliwymi przekształceniami gospodarczymi po wojnie. Pod jego kierunkiem powstał elaborat *W sprawie wprowadzenia gospodarki planowej w Polsce* (lipiec 1944), w którym wiele uwagi poświęcono organizacji i zakresowi działalności Centralnego Biura Planowania. Dość szczegółowo nakreślono też zadania tego Biura w planowaniu regionalnym w Polsce⁵².

Zakończenie

Przeprowadzone rozważania pozwalają stwierdzić, że w okresie międzywojennym krakowski ośrodek geograficzny był jedynym w Polsce centrum uniwersyteckim, które tak aktywnie włączyło się w działalność związaną z planowaniem przestrzennym i regionalnym. Dotyczyło to zarówno wypracowywania metodologii związanych z tym prac, jak też udziału w tworzeniu konkretnych projektów. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że do tych prac włączono szerokie grono studentów geografii, a także niemal wszystkich pracowników Instytutu. Wielką w tym zasługą zwłaszcza J. Smoleńskiego, który od początku patronował działalności geografów w tej dziedzinie, a później sam się włączył w ten nurt badawczy. Sukcesy geografów krakowskich sprawiły, że środowisko urbanistów i architektów w pełni zaakceptowało nieodzowność udziału badań geograficznych w procesie sporządzania planów regionalnych.

Podobną aktywność notowano po II wojnie światowej. W lipcu 1945 r. S. Leszczycki otrzymał nominację na dyrektora Regionalnego Urzędu Planowania Przestrzennego w Krakowie. Funkcję tę pełnił do końca listopada 1946 r., czyli

⁵¹ S. Leszczycki, 1937, *Znaczenie gospodarcze ruchu uzdrowiskowo-turystycznego na Śląsku*, Katowice, Wyd. Inst. Śląskiego. Zagadnienia Gospodarcze Śląska, 10.

⁵² S. Leszczycki, *Moja działalność ...*, dz. cyt., s. 50.

do momentu przeniesienia się na stałe do Warszawy. Pozostawił tam jednak sporą grupę geografów, w tym swoich uczniów, którzy kontynuowali podjęte przez niego prace. We Wrocławiu podwaliny pod nowoczesne planowanie przestrzenne tworzył A. Wrzosek.

W początkowych latach okresu powojennego władze państwowe i samorządowe zaczęły zamawiać u geografów krakowskich studia dotyczące przykładowo takich zagadnień jak uwarunkowania środowiska dla rozwoju różnych form działalności gospodarczej czy też z zakresu geografii człowieka. Badania takie zainicjowali M. Klimaszewski oraz A. Wrzosek, którzy później przekazywali zamówienia z tej dziedziny swoim współpracownikom. Szczególnie silne powiązania z planowaniem mieli: K. Bromek (użytkowanie ziemi, ludność, osadnictwo), Z. Czeppe (geografia fizyczna kompleksowa i ochrona środowiska), M. Hess (klimatologia), M. Tyczyńska (geomorfologia) oraz B. Kortus (przemysł). Tego typu zadania pracownicy podejmują do chwili obecnej.

Wielkimi orędownikami szerokiej współpracy z geografami byli wybitni urbaniści i planiści krakowscy, a równocześnie Rodzice Jubilatki, Anna oraz Tadeusz Ptaszyccy. Oboje hołdowali zasadzie, że w procesie powstawania planów przestrzennych obecność geografów jest obligatoryjna. Przypomnijmy, że A. Ptaszycka przez szereg lat kierowała Miejską Pracownią Urbanistyczną w Krakowie i pod jej kierunkiem powstał plan rozwoju przestrzennego Krakowa (1958). Projekt generalnie negował korzyści wynikające z rozwoju przemysłu, a preferował ideę Krakowa jako miasta-ogrodu. Postulował też powstanie wokół miasta, na linii dawnych fortyfikacji, zielonych pierścieni. Taki dokument oczywiście nie mógł „podość się” ówczesnym władzom, wobec czego w Prezydium Rządu plan ten nie uzyskał poparcia⁵³. Jednak tzw. „Plan Ptaszyckiej” do dnia dzisiejszego żyje w świadomości specjalistów, a urbaniści i planiści chętnie do niego wracają. Wytrawnym urbanistą był również T. Ptaszycki, autor m. in. *Ogólnego Planu Odbudowy Wrocławia* (1946), ale przede wszystkim twórca miasta Nowa Huta.

Poważne osiągnięcia w zakresie planowania przestrzennego ma również sama Jubilatka. Kontynuuje tym samym dwie tradycje: rodzinną, ale także wytworzoną w Instytucie Geograficznym UJ. Jubilatka posiada już swoich uczniów związanych z planowaniem, którzy pod Jej kierunkiem uzyskali stopień doktora nauk geograficznych. Są to: E. Gerstmannowa oraz G. Korzeniak.

Dzięki pracom Jubilatki, a także innych pracowników Instytutu środowisko geografów związanych z Uniwersytetem Jagiellońskim ciągle jest dostrzegane i pozytywnie oceniane przez związanych z planowaniem przestrzennym decydentów różnego szczebla.

Należy mieć nadzieję, że swój dorobek w tym zakresie Jubilatka będzie nadal wzbogacać.

⁵³ A. Chwalba, 2004, *Kraków w latach 1945–1989*, Kraków, s. 47, 58.

Literatura

- Dąbrowski L.T., 1977, *Projektowanie regionalne. Regionalne plany zagospodarowania przestrzennego*, Warszawa, PWN.
- Leszczycki S., 1987, *Moja działalność naukowo-badawcza w zakresie planowania przestrzennego (1930-1985)*, [w:] K. Dziewoński (red.), *Gospodarka przestrzenna i planowanie przestrzenne w Polsce – działalność Stanisława Leszczyńskiego*, Biuletyn KPZK, 135, Warszawa, 27–108.
- Leszczycki S., 1988, *Dorobek naukowy Jerzego Smoleńskiego w zakresie geografii człowieka*, Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, II, 1, 43–52.
- Leszczycki S., 1991, *Życie na przełomie 1907–1990*, Warszawa, Wyd. Inst. Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN, odb. z: Kwartalnik Historii Nauki i Techniki, 36, 3, 7–54.
- Novák Z., 1966, *Wspomnienia o organizacji Biura i Komisji Regionalnego Planu Okręgu Krakowskiego w latach 1936-39*, Sprawozdania z posiedzeń Komisji Oddziału PAN w Krakowie, styczeń-czerwiec, 307–308.
- Odlanicka-Poczobutt A., Odlanicki-Poczobutt M., 1988, *Wkład Jerzego Smoleńskiego do rozwoju planowania przestrzennego w regionie krakowskim*, Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, Seria II, 1, 55–61.
- Odlanicki-Poczobutt M., 1938, *Rozwój akcji planowania regionalnego w okręgu krakowskim*, Biuletyn Urbanistyczny, 6, 3/4, 51–64.
- Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej, 1988, Seria II, 1, 93.
- Treter B., Leszczycki S., 1934, *Plany regulacyjne i ochrona krajobrazu w uzdrowiskach oraz gminach posiadających walory krajobrazowe*, Komunikat w sprawie planu regionalnego, Kraków, Komisja dla Spraw Regionalnych Podhala i Beskidów, 1, Zachodnich.
- Zacharzewski J., 1938, *Zagadnienie planów zabudowania osiedli wypoczynkowych w Regionie Krakowskim*, Biuletyn Urbanistyczny, 6, 3/4, 26–32.

The Institute of Geography at the Jagiellonian University and the beginnings of spatial and regional planning in Krakow (prior to 1945).

Summary

The beginnings of spatial and regional planning on Polish territory are closely tied to Krakow, especially the academic community of the Jagiellonian University. Initial steps in this direction were taken towards the end of the 19th century, mainly thanks to the efforts of the Physiographic Commission of the Polish Academy of Arts and Sciences as well as the Tatra Mountain Society. The first course of study in this field focused on the city of Zakopane and its principal mentor was Mieczysław Orłowicz.

The relevance of this field of study was recognized by the founders of the UJ Institute of Geography – Professors Ludomir Sawicki and Jerzy Smoleński – already at the beginning of the 20th century. However, the most productive era of Polish geographers in this field were the 1930s. In 1928, The Podhale Commission for Regional Affairs was formed in Krakow. The name of this institution was changed in 1933 to The Commission for Regional Affairs of Podhale and Western Beskidy Mountains.

Significant contributions to the work of the Commission were made by two geographers: Jerzy Smoleński (Director of the Institute) and Stanisław Leszczycki. Most of the regional planning work for the Podhale region was done at the Institute of Geography. In early 1937, the existing regional planning organization was transformed into the Krakow Regional Planning Commission. Jerzy Smoleński, having been nominated by the Minister of Internal Affairs, became the director of this new entity.

The greatest accomplishments in this field can be attributed to Stanisław Leszczycki – who had been involved in planning efforts since 1928. Leszczycki created a major in social and economic geography within the regional planning framework. He also developed the basis for anthropological geography in regional planning. Finally, Leszczycki used his planning experience to publish a book called “Podhale Region – Economic and Geographic Foundations of Regional Planning” (Krakow, 1938). This was the first Polish publication dealing with regional planning research methods. The book is still used today by geographers and planners.

The formation of the Mountain Region Union in 1936 played an important role in the development of spatial planning with the Office of Regional Planning as a key executive body. The Union focused its activity on the Polish Carpathian Mountains. A number of geographers also played key roles: (J. Smoleński, S. Leszczycki, J. Flis, M. Klimaszewski, W. Ormicki, W. Milata).

The Krakow school of geography was the only academic center in Poland that actively pursued spatial and regional planning research between the world wars. This type of research was performed by nearly all faculty members of the Institute of Geography as well as by a large number of students.

The work of Professor Danuta-Jackowska has been a continuation of this tradition at the Institute featuring significant accomplishments in the field of spatial planning. It is hoped that the Professor will continue to remain active in the academic community.

